

Qualitative Analysis of the Local Model of Gender Justice, Hijab, and Family in the Lived Experience of Women in Khorram'ābād

Maryam Ahmadpoor¹ , Ahmad Kargar²

Mohammad Reza Rouhani³

1. PhD Student in Cultural Policy, Imam Hussein Comprehensive University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

ahmadpoor.maryam62@gmail.com

2. Faculty Member at Imam Hossein (AS) Comprehensive University in Tehran, Iran.

dr.ahk10@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Culture and Civilization, Faculty of Islamic Studies, Culture and Communications, Imam Sadiq University, Tehran, Iran.

rohani@isu.ac.ir

Received: 2025/12/30; Accepted 2026/04/18

Extended Abstract

Introduction and Objectives: The family, as the most fundamental social institution in Iran, alongside religion, plays a central role in maintaining cultural and social stability. From an Islamic psychological perspective, the family is not only the foundation of individuals' mental health but also a source of tranquility, affection, and mercy. However, recent transformations resulting from modernization, globalization, and socio-economic changes have redefined gender patterns and family roles, confronting the Iranian family with multidimensional challenges that can affect psychological well-being.

The issue of hijab and women's status has become a key point of contention between

Authors retain the copyright. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

traditional, modern, and Islamic discourses, where Islamic psychology views hijab not merely as covering but as a factor for psychological security and preserving women's dignity in family and society. The Supreme Leader of the Islamic Revolution has introduced the concept of the "third model of woman" as an indigenous and balanced framework based on Quranic teachings and tradition, which sees woman as a complete being possessing dignity, active in both family and society. This model emphasizes gender justice, balance of rights and duties, and prioritization of maternal and spousal roles.

Despite this, the prominent presence of women in education, employment, and social participation, along with the growth of new gender discourses in recent decades, indicates the relative influence of feminist intellectual currents on Iranian women's attitudes. Islamic feminism, as a controversial approach, attempts to present a modern reading of Islamic teachings and women's roles by emphasizing gender equality and social justice. However, some researchers believe that Islamic feminism often reproduces Western feminist assumptions in an Islamized form.

The main objective of this research is to explore the lived experiences of women in Khorramabad regarding hijab and family to examine the degree of compatibility or conflict between Islamic feminism discourses and the third model of woman with the cultural-religious realities of Iranian society, and to identify the indigenous conceptual model governing participants' everyday attitudes.

Method: This research employed a qualitative approach using the thematic analysis method based on Braun and Clarke's (2006) six-step framework. Participants were 35 married and single women residing in Khorramabad city, selected through purposive maximum variation sampling to cover a wide range of experiences and attitudes. Participants ranged in age from 20 to 55 years (12 in the 20-30 age group, 15 in the 31-45 age group, and 8 in the 46-55 age group). Regarding marital status, 21 were married and 14 were single (never married, divorced, or widowed). Educational levels included 8 with high school diplomas, 14 with bachelor's degrees, 10 with master's degrees, and 3 with doctorates. Employment status included 20 employed and 15 homemakers, with diverse intellectual orientations including traditional, religious, modern, feminist, and socially active perspectives.

Data were collected through semi-structured in-depth interviews centered on fundamental research questions (gender justice, attitudes toward hijab, the position of maternal and spousal roles, influence of Islamic feminism, and tradition-modernity conflict). Each

interview lasted between 45 to 90 minutes. All interviews were conducted with participants' informed consent in a safe environment without the presence of others, recorded, and then fully transcribed. The complete interview texts were repeatedly and line-by-line read, and independent meaning units were identified. Initial coding was conducted inductively without presuppositions, and 150 unique codes were extracted and preserved exactly from participants' speech.

Initial codes were grouped based on meaning repetition, conceptual connection, and comprehensive data coverage, forming nine potential themes. In the review stage, themes were examined for internal coherence and comprehensive coverage, and through data-driven integration reduced to five main themes. Thematic naming was completely inductive based on participants' language, and the theoretical framework was introduced only in the final interpretation stage as a comparative lens. Theoretical saturation was confirmed, and validation was achieved through code-theme matrix mapping, precise process documentation, and peer review.

Results: The analysis revealed five main themes in a hierarchical, tree-like pattern:

1. Family Roles (Sacred but Negotiable Maternal Identity and Flexible Division) — 38 codes, 25.3%. Participants described motherhood as a source of identity, inspiration, and even worship, but emphasized that it should not be the only role or restrictive. They expressed: "Motherhood means giving inspiration to children and family" and emphasized flexible, negotiated role division based on consent and cooperation.
2. Gender Justice (Harmony in Natural Differences or Complete Equality) — 32 codes, 21.3%. Regarding gender justice, participants either interpreted justice as "complete equality in rights, opportunities, decision-making, and responsibilities" or as "harmony and balance in roles based on natural differences and the complementarity of men and women."
3. Hijab (Conscious Choice or Religious Identity Guaranteeing Dignity) — 22 codes, 14.7%. Regarding hijab, it was viewed either as "individual choice within the framework of freedom, personal ethics, and awareness" or as "religious duty, collective identity, and guarantor of dignity and security."
4. Law and Power in the Family (Guardianship as Support or Domination) — 28 codes, 18.7%. Law (divorce, guardianship, alimony, dowry) was interpreted either as "a source of support, responsibility, and protection" or as "a source of control, structural inequality, and male domination."
5. The Search for Indigenous Balance (The Third Path of Iranian Women) — 30 codes,

20%. Participants—particularly young, educated, urban women—sought an independent indigenous path that is neither the Western model (absolute individualism) nor dry tradition (absolute restriction). This path emerges from women’s religious reinterpretation, integration of independence and family-centrism, and hope for building a more just family. The central core of this tree was “both family-centered and independent.”

Discussion and Conclusions: The findings demonstrate that participants in practice live an indigenous and dynamic model that conceptualizes gender justice as balanced, hijab as identity-forming yet conscious, maternal and spousal roles as sacred and identity-building yet flexible, guardianship as supportive rather than dominating, and women’s independence and social participation as possible within a family-centered framework. This model, aligned with the components of the third model of woman and consistent with Islamic psychology principles (emotional balance and psychological tranquility in the family), transcends either absolute Islamic feminism or rigid traditionalism, representing a practical, family-centered discourse in Iran’s local society.

From a policy perspective, results indicate the necessity of supporting working mothers through workplace childcare facilities and paternity leave to reduce dual-role pressure. Gender education in schools and media emphasizing balanced justice and explaining conscious hijab rather than compulsory hijab could help reduce value conflicts. Reforming family laws with a supportive approach—particularly regarding divorce (mutual right and shared custody), alimony, dowry, blood money, and testimony—is another policy implication. Strengthening women’s *ijtihad* and dynamic jurisprudence in seminaries could facilitate contemporary interpretations responsive to Muslim women’s current needs.

This research had limitations including focus on Khorramabad city without covering other Iranian regions with different cultural contexts, as well as the inherent limitation of qualitative approaches in generalizing results. Comparative research in other Iranian provinces and cities using mixed methods (qualitative-quantitative) is recommended to test the generalizability of the “third path of Iranian women” model. Longitudinal research examining changes in women’s lived discourse over time and assessing the role of variables such as economic class, ethnicity, and urbanization type is also suggested.

The living discourse of participants is a living tree rooted in family, nourished by the trunk of justice and hijab, pruned by the branches of reformed law, and bearing fruit in the crown of indigenous balance. This model—neither absolute Islamic feminism nor dry tra-

ditionalism—represents a practical, hopeful discourse emerging from lived experience, promising a balanced and dignity-centered future.

Acknowledgment: The author expresses sincere gratitude to all the women of Khorramabad who participated in this study and shared their lived experiences with honesty and openness. Thanks are also extended to the research assistants who contributed to data transcription and coding, as well as the peer reviewers who provided valuable feedback during the validation process.

Conflict of Interests: The author declares no conflict of interest regarding the publication of this paper. The research was conducted independently without any financial or institutional pressure that could influence the findings or interpretations. All funding for this research was provided by the author without any external sponsorship that might create a conflict of interest.

Keywords: Lived Experience, Hijab, Family, Islamic Feminism, Third Model of Woman, Gender Justice.

Cite this article: Ahmadpoor, Maryam , Kargar, Ahmad, and Rouhani, Mohammad Reza (2026), Qualitative Analysis of the Local Model of Gender Justice, Hijab, and Family in the Lived Experience of Women in Khorram'ābād, *Journal of Studies in Islam and Psychology*, 2(4), 79-119.

واکاوی کیفی الگوی بومی عدالت جنسیتی، حجاب و خانواده در تجربه زیسته زنان خرم‌آباد

مریم احمدپور^۱ ، احمد کارگر^۲

محمدرضا روحانی^۳

۱. دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری فرهنگی دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام)، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

ahmadpoor.maryam62@gmail.com

۲. استادیار، دانشکده فرهنگی، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام)، تهران، ایران.

dr.ahk10@gmail.com

۳. استادیار، دانشکده معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات، گروه فرهنگ و تمدن، دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، تهران، ایران.

rohani@isu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۹؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۱/۲۹

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: خانواده به‌عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی در ایران، همراه با دین، نقش محوری در حفظ پایداری فرهنگی و اجتماعی ایفا می‌کند. از دیدگاه روان‌شناسی اسلامی، خانواده نه تنها پایه‌گذار سلامت روانی افراد است، بلکه منبع آرامش، مودت و رحمت به شمار می‌رود؛ با این

نوع مقاله: پژوهشی

حال، تحولات اخیر ناشی از نوسازی، جهانی‌شدن و تغییرات اقتصادی - سیاسی، الگوهای جنسیتی و نقش‌های خانوادگی را بازتعریف کرده و خانواده ایرانی را با چالش‌های چندبعدی روبه‌رو ساخته است. در این میان، مسئله حجاب و جایگاه زن به عنوان نقطه تقابل گفتمان‌های سنتی، مدرن و اسلامی به موضوعی کلیدی در سیاست‌گذاری فرهنگی و هویت‌یابی فردی تبدیل شده است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی مفهوم «الگوی سوم زن» را به عنوان چارچوبی بومی و متعادل مبتنی بر آموزه‌های قرآن و سنت معرفی کرده‌اند که زن را موجودی کامل، صاحب کرامت و فعال در خانواده و جامعه می‌بیند. این الگو در برابر الگوهای افراطی غربی و سنتی بر عدالت جنسیتی، توازن حقوق و تکالیف، و اولویت نقش مادری و همسری تأکید دارد؛ در مقابل، فمینیسم اسلامی به عنوان رویکردی مناقشه‌برانگیز می‌کوشد با تأکید بر تساوی جنسیتی و برابری اجتماعی، قرائتی نوین از تعالیم اسلامی ارائه دهد.

هدف اصلی این پژوهش، کاوش تجربه زیسته زنان شهر خرم‌آباد در حوزه‌های حجاب و خانواده است تا میزان سازگاری یا تعارض گفتمان‌های فمینیسم اسلامی و الگوی سوم زن با واقعیت‌های فرهنگی - دینی جامعه ایرانی بررسی و الگوی مفهومی بومی حاکم بر نگرش‌های روزمره مشارکت‌کنندگان شناسایی شود.

روش: پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون براون و کلارک در شش مرحله انجام شد. مشارکت‌کنندگان ۳۵ نفر از زنان متأهل و مجرد ساکن شهر خرم‌آباد بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع حداکثر تنوع انتخاب شدند تا طیف گسترده‌ای از تجارب و نگرش‌ها پوشش داده شود. مشارکت‌کنندگان از نظر سن در دامنه ۲۰ تا ۵۵ سال (۱۲ نفر در گروه ۲۰ تا ۳۰ سال، ۱۵ نفر در گروه ۳۱ تا ۴۵ سال و ۸ نفر در گروه ۴۶ تا ۵۵ سال)، از نظر وضعیت تأهل شامل ۲۱ نفر متأهل و ۱۴ نفر مجرد، از نظر سطح تحصیلات شامل ۸ نفر دیپلم، ۱۴ نفر کارشناسی، ۱۰ نفر کارشناسی ارشد و ۳ نفر دکتری، از نظر وضعیت اشتغال شامل ۲۰ نفر شاغل و ۱۵ نفر خانه‌دار و از نظر گرایش‌های فکری شامل طیف متنوع سنتی، مذهبی، مدرن، فمینیست و فعال اجتماعی بودند.

داده‌ها از راه مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد که با محوریت پرسش‌های اساسی پژوهش (عدالت جنسیتی، نگرش به حجاب، جایگاه نقش مادری و همسری، تأثیر فمینیسم اسلامی

نوع مقاله: پژوهشی

و تعارض سنت و مدرنیته) طراحی گردید. مدت هر مصاحبه بین ۴۵ تا ۹۰ دقیقه بود. کدگذاری اولیه به صورت استقرائی و بدون پیش فرض انجام گرفت و ۱۵۰ کد منحصر به فرد دقیقاً از گفتار مشارکت کنندگان استخراج و حفظ شدند. کدهای اولیه براساس تکرار معنایی، پیوند مفهومی و پوشش جامع داده‌ها گروه‌بندی شدند و در نهایت نه مضمون بالقوه شکل گرفتند. در مرحله بازبینی، مضامین با ادغام داده‌محور به پنج مضمون اصلی کاهش یافتند. نام‌گذاری مضامین کاملاً استقرائی و بر پایه زبان مشارکت کنندگان بود و چارچوب نظری صرفاً در مرحله تفسیر نهایی به عنوان لنز تطبیقی وارد شد. اشباع نظری تأیید گردید و اعتبارسنجی از طریق نقشه ماتریس کد - مضمون، ثبت دقیق فرایند و بازبینی همتایان انجام گرفت.

نتایج: تحلیل داده‌ها پنج مضمون اصلی را در قالب الگویی سلسله‌مراتبی و درخت‌مانند آشکار ساخت:

۱. نقش‌های خانوادگی - هویت مادری و تقسیم منعطف (۳۸ کد، ۲۵٫۳٪): مشارکت کنندگان نقش مادری را «منبع هویت، الهام، ارزش و حتی عبادت» توصیف کردند، اما تأکید داشتند که نباید «تنها نقش» یا «محدودکننده» باشد. تقسیم نقش‌ها باید «منعطف، مذاکره‌شده، مبتنی بر رضایت و همکاری» باشد؛ نقل قول نمونه: «مادر بودن، یعنی الهام دادن به بچه‌ها و خانواده».

۲. عدالت جنسیتی - برابری کامل یا هماهنگی در تفاوت؟ (۳۲ کد، ۲۱٫۳٪): مشارکت کنندگان عدالت را یا به صورت «برابری کامل در حقوق، فرصت‌ها، تصمیم‌گیری و مسئولیت‌ها» تفسیر می‌کنند یا به صورت «هماهنگی و تعادل در نقش‌ها براساس تفاوت‌های طبیعی و مکمل بودن زن و مرد»؛ نقل قول نمونه: «زن و مرد فرق دارن ولی مکمل هم‌ان».

۳. حجاب - انتخاب شخصی یا هویت دینی؟ (۲۲ کد، ۱۴٫۷٪): حجاب یا به عنوان «انتخاب فردی در چارچوب آزادی، اخلاق شخصی و آگاهی» دیده می‌شود یا به عنوان «وظیفه دینی، هویت جمعی و ضامن کرامت و امنیت»؛ نقل قول نمونه: «حجابم به بخشی از هویت دینیم».

۴. قانون و قدرت در خانواده - حمایت یا کنترل؟ (۲۸ کد، ۱۸٫۷٪): قانون (طلاق، قوامیت، نفقه، مهریه) یا به عنوان «منبع حمایت، مسئولیت و حفاظت» تفسیر می‌شود یا به عنوان «منبع کنترل، نابرابری ساختاری و سلطه مردانه»؛ نقل قول نمونه: «قوامیت یعنی مرد مسئول باشه، نه سلطه‌گر».

۵. جستجوی تعادل بومی - راه سوم زن ایرانی (۳۰ کد، ۲۰٪): مشارکت کنندگان به دنبال راهی

نوع مقاله: پژوهشی

مستقل و بومی هستند که نه مدل غربی باشد و نه سنت خشک؛ این راه از بازخوانی دینی توسط زنان، تلفیق استقلال و خانواده‌محوری، اجتهاد زنانه و امید به ساخت خانواده عادلانه‌تر شکل می‌گیرد. هسته مرکزی درخت «هم خانواده‌محور و هم مستقل» است.

بحث و نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان داد که مشارکت‌کنندگان در عمل، الگویی بومی و پویا را زندگی می‌کنند که عدالت جنسیتی را توازنی، حجاب را هویت‌بخش اما آگاهانه، نقش مادری و همسری را مقدس و هویت‌ساز اما منعطف، قوامیت را حمایتی و نه سلطه‌جویانه و استقلال و مشارکت اجتماعی زن را در چارچوب خانواده‌محوری ممکن می‌سازد. این الگو فراتر از فمینیسم اسلامی مطلق یا سنت‌گرایی خشک با مؤلفه‌های الگوی سوم زن هم‌راستاست و نشان‌دهنده گفتمانی عملی و خانواده‌محور در جامعه محلی ایران است.

از دیدگاه سیاستی، نتایج پژوهش بر لزوم حمایت از مادران شاغل با ایجاد مهدکودک در محل کار و اعطای مرخصی پدري دلالت دارد تا فشار نقش‌های دوگانه بر زنان کاهش یابد؛ همچنین آموزش جنسیتی در مدارس و رسانه‌ها با تأکید بر عدالت توازنی و تبیین حجاب آگاهانه به جای حجاب اجباری می‌تواند به کاهش تعارضات ارزشی کمک کند. اصلاح قوانین خانواده با رویکرد حمایتی - به‌ویژه در حوزه طلاق (حق متقابل و حضانت مشترک)، نفقه، مهریه، دیه و شهادت - از دیگر دلالت‌های سیاستی این پژوهش است؛ درنهایت تقویت اجتهاد زنانه و فقه پویا در حوزه‌های علمیه می‌تواند زمینه‌ساز تفسیرهای معاصر و متناسب با نیازهای روز زنان مسلمان باشد.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی از جمله تمرکز بر شهر خرم‌آباد و عدم پوشش سایر مناطق ایران با بافت‌های فرهنگی متفاوت و نیز محدودیت ذاتی رویکرد کیفی در تعمیم‌پذیری نتایج روبه‌رو بود. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های تطبیقی در سایر استان‌ها و شهرهای ایران با روش‌های ترکیبی انجام گیرد و پژوهش‌های آتی با رویکرد طولی به بررسی تغییرات گفتمان زیسته زنان در طول زمان بپردازند.

تقدیر و تشکر: نویسنده مراتب سپاسگزاری خود را از تمامی زنان شهر خرم‌آباد ابراز می‌دارد که با صداقت تجارب زیسته خود را در این پژوهش مشارکت دادند؛ همچنین از دستیاران پژوهشی تشکر می‌شود که در پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و کدگذاری اولیه همکاری کردند و از ارزیابان همتا که بازخوردهای ارزشمندی در فرایند اعتبارسنجی ارائه دادند.

نوع مقاله: پژوهشی

تعارض منافع: نویسنده اعلام می‌دارد که هیچ‌گونه تعارض منافی در انتشار این مقاله وجود ندارد. این پژوهش به‌طور مستقل و بدون هیچ فشار مالی یا نهادی که بتواند بر یافته‌ها یا تفسیرها تأثیر بگذارد، انجام شده است. تمامی هزینه‌های این پژوهش از سوی نویسنده تأمین شده و هیچ حمایت مالی خارجی وجود نداشته است.

واژگان کلیدی: تجربه زیسته، حجاب، خانواده، فمینیسم اسلامی، الگوی سوم زن، عدالت جنسیتی.

استناد: احمدپور، مریم، کارگر، احمد، و روحانی، محمدرضا (۱۴۰۵). واکاوی کیفی الگوی بومی عدالت جنسیتی، حجاب و خانواده در تجربه زیسته زنان خرم‌آباد. مجله اسلام و روان‌شناسی خانواده ۲(۴)، ۷۹-۱۱۹.

مقدمه

خانواده به عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی در ایران، همراه با دین، نقش محوری در حفظ پایداری فرهنگی و اجتماعی ایفا می‌کند و از دیدگاه روان‌شناسی اسلامی، نه تنها پایه‌گذار سلامت روانی افراد است، بلکه منبع آرامش، مودت و رحمت به شمار می‌رود؛ چنان‌که قرآن کریم در آیه ۲۱ سوره روم بر ایجاد آرامش در روابط خانوادگی تأکید دارد و روان‌شناسان اسلامی خانواده را به عنوان ابزاری برای رشد عاطفی و مقابله با چالش‌های روانی می‌بینند (سالاری‌فر، ۱۳۹۷، ص ۱۵-۲۰). با این حال، تحولات اخیر ناشی از نوسازی، جهانی‌شدن و تغییرات اقتصادی - سیاسی، الگوهای جنسیتی و نقش‌های خانوادگی را بازتعریف کرده و خانواده ایرانی را با چالش‌های چندبعدی روبه‌رو ساخته است، چالش‌هایی که می‌توانند بر سلامت روان افراد تأثیر گذارند و نیاز به رویکردهای تلفیقی روان‌شناختی و دینی را برجسته کنند (احمدپور، ۱۴۰۴، ص ۱۰۱). در این میان، مسئله حجاب و جایگاه زن به عنوان نقطه تقابل گفتمان‌های سنتی، مدرن و اسلامی به موضوعی کلیدی در سیاست‌گذاری فرهنگی و هویت‌یابی فردی تبدیل شده است؛ آنجا که روان‌شناسی اسلامی حجاب را نه تنها یک پوشش، بلکه عاملی برای امنیت روانی و حفظ کرامت زن در خانواده و جامعه می‌داند و آن را با مفاهیم عفاف و حیا پیوند می‌زند تا از تنش‌های عاطفی ناشی از تعارضات جنسیتی جلوگیری کند (سالاری‌فر، ۱۳۹۶، ص ۷۷؛ هدایت‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۳۸؛ نیلچی‌زاده، ۱۴۰۲، ص ۲۲).

رهبر معظم انقلاب اسلامی با تأکید بر اهمیت خانواده و زن، مفهوم «الگوی سوم زن» را به عنوان چارچوبی بومی و متعادل مبتنی بر آموزه‌های قرآن و سنت معرفی کرده‌اند که زن را موجودی کامل، صاحب کرامت و فعال در خانواده و جامعه می‌بیند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴؛ محمدی و حاضری، ۱۳۹۵، ص ۵) و این الگو را با اصول روان‌شناسی اسلامی همخوان می‌سازد؛ زیرا بر توازن نقش‌ها برای دستیابی به آرامش روانی تأکید دارد. این الگو در برابر الگوهای افراطی غربی و سنتی بر عدالت جنسیتی، توازن حقوق و تکالیف، و اولویت نقش مادری و همسری اصرار می‌ورزد (دهقان‌نژاد و بستان، ۱۳۹۷، ص ۸۳؛ خادمی و تقی‌زاده، ۱۳۹۸، ص ۲۶۸؛ دانش‌فرد و محمصص، ۱۴۰۰، ص ۴۸)، نقش‌هایی که از دیدگاه روان‌شناسی اسلامی به رشد عاطفی فرزندان و ثبات خانواده کمک می‌کنند و می‌توانند چالش‌هایی مانند افسردگی یا اضطراب ناشی از تعارضات مدرن را کاهش دهند (خاتون و رضوانی، ۱۴۰۰، ص ۹).

با این حال، حضور پررنگ زنان در عرصه‌های تحصیل، اشتغال و مشارکت اجتماعی و همچنین رشد گفتمان‌های نوین جنسیتی در دهه‌های اخیر، نشان‌دهنده تأثیرگذاری نسبی جریان‌های فکری فمینیستی در نگرش‌های زنان ایرانی است (داودی و حاجی‌وثوق، ۱۴۰۲، ص ۳)؛ در این میان، فمینیسم اسلامی به عنوان رویکردی مناقشه‌برانگیز می‌کوشد با تأکید بر تساوی جنسیتی و برابری اجتماعی، قرائتی نوین از تعالیم اسلامی و نقش زنان را ارائه دهد (حسین‌زاده و عباسیان، ۱۳۹۴، ص ۱؛ شیرزاد و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۲۴). با وجود این، شماری از پژوهشگران بر این باورند که فمینیسم اسلامی به‌جای اتکا بر ظرفیت‌های اصیل متون و سنت اسلامی، اغلب در قالبی اسلامی‌شده به بازتولید مفروضات فکری و الگوهای فمینیسم غربی می‌پردازد و در مواردی با مبانی دینی و واقعیت‌های فرهنگی جامعه ایرانی در تعارض قرار می‌گیرد (دیرباز و وفایی‌صدر، ۱۳۹۴، ص ۲؛ سراج‌زاده، ۱۳۹۹، ص ۱۱۲).

در چنین بستری مسئله اصلی این پژوهش، واکاوی میزان سازگاری یا تعارض مفروضات فمینیسم اسلامی در حوزه‌های حجاب و خانواده با مبانی الگوی سوم زن است، به طور خاص اینکه آیا مفاهیمی مانند برابری مطلق جنسیتی، قرائت سیاسی از حجاب و بازتعریف نقش‌های مادری و همسری در فمینیسم اسلامی با واقعیت‌های فرهنگی - دینی ایران، عدالت‌محوری الگوی سوم و اصول روان‌شناسی اسلامی که خانواده را کانون آرامش روانی می‌داند، همخوانی دارد یا خیر. با وجود پژوهش‌های فراوان در مطالعات زنان و فمینیسم اسلامی، بررسی تطبیقی این دو گفتمان براساس تجربه زیسته زنان و مردان ایرانی - به‌ویژه در زمینه محلی مانند خرم‌آباد - کمتر انجام شده است و این شکاف دانشی، ضرورت پژوهش میدانی را برجسته می‌کند تا از راه تحلیل کیفی، مواجهه واقعی جامعه با این گفتمان‌ها را آشکار سازد و نشان دهد چگونه این تعارضات بر سلامت روانی خانواده تأثیر می‌گذارند. مرور پژوهش‌های پیشین (طهماسبی، ۱۴۰۲؛ زاهدی و واحدی‌فر، ۱۳۹۳؛ رضایی و دیگران، ۱۴۰۱؛ نبوی، ۱۳۹۳؛ ایمانی، ۱۴۰۱؛ سلگی و نبوی، ۱۳۹۶؛ خاتمی و طاهری، ۱۳۹۹؛ خدادادی و دیگران، ۱۳۹۵؛ حاجی‌هاشم، ۱۴۰۳؛ لامع و زندکریمی، ۱۴۰۲) نشان می‌دهد که بیشتر مطالعات موجود، حجاب و مسائل مرتبط با خانواده را عمدتاً در چارچوب اخلاقی، فقهی و دینی یا با رویکردهای کتی و تجویزی بررسی کرده و کمتر به تحلیل گفتمانی، تجربه زیسته زنان و مردان و جنبه‌های روان‌شناختی اسلامی پرداخته‌اند؛ در نتیجه نسبت میان گفتمان فمینیسم اسلامی و

الگوی سوم زن در حوزه‌های عدالت جنسیتی، حجاب و ساختار خانواده همچنان کمتر کاوش شده، و نیازمند واکاوی کیفی، بومی و تلفیقی است.

در ادبیات نظری معاصر درباره زنان، دو جریان فکری مهم با مبانی و نتایج متمایز قابل شناسایی است: نخست، پارادایم فمینیسم اسلامی که از اواخر قرن نوزدهم و در پی نفوذ مدرنیته به کشورهای اسلامی طرح مباحث آن صورت پذیرفت (شفیعی و خسروانیان، ۱۳۹۰، ص ۶۸) و به تفسیر زن‌مدارانه از اسلام می‌پردازد و درصدد ارائه آموزه‌های خود با استناد به منابع دینی، به‌ویژه قرآن است (حسین‌زاده و عباسیان، ۱۳۹۴، ص ۲۰۸). این جریان، بی‌عدالتی‌های مربوط به زنان در منابع و جوامع اسلامی را ناشی از رسوبات تاریخی سنت‌های معرفتی و فرهنگی نه برآمده از اصل دین اسلام می‌داند (هدایت‌زاده و دیگران، ۱۳۹۹، ص ۹۴) و معتقد است که برابری و عدالت درون یک نظام مردسالار هرگز محقق نمی‌شود (بدران، ۲۰۰۹، ص ۳۲۰). نظریه‌پردازانی چون سعدیه شیخ، فمینیسم اسلامی را آگاهی انتقادی از به حاشیه‌راندن ساختاری زنان می‌دانند که در پی تغییر روابط جنسیتی قدرت و تحقق برابری جنسیتی، تساوی بشریت و آزادی از ساختارهای ظلم است (شیخ، ۲۰۰۲، ص ۹۴؛ شیخ، ۱۹۹۷، ص ۵۱). امینه ودود با نگاه پست‌مدرن خود، حجاب را انتخابی اختیاری می‌شمارد، بچه‌داری را وظیفه خاص زنان نمی‌داند و معتقد است قرآن تفاوت وجودی بین زن و مرد قائل نیست و جنسیت برساختی اجتماعی است (عباسی و موسوی، ۱۳۹۴، ص ۱۳۳-۱۳۴؛ اسلامی اردکانی، ۱۴۰۲، ص ۱۹۲؛ بارانی و نیری، ۱۴۰۳، ص ۱۹۹). اسما بارلاس نیز با رویکرد هرمنوتیکی، آیات حجاب را جهان‌شمول ندانسته و اجبار در حجاب را ناروا می‌شمارد و تأکید می‌کند که فلسفه حجاب قرآنی صرفاً وسیله‌ای برای حفاظت از تعرض مردان جاهلی بوده است (هدایت‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶، ص ۴۵-۴۸). مؤلفه‌های اصلی این پارادایم عبارت‌اند از تساوی‌گرایی مطلق بدون لحاظ نقش جنسیت در تناسب و تعادل‌بخشی به سامانه زندگی، برابری اقتصادی بدون لحاظ کار سخت تولید نفوس انسانی، نادیده‌انگاری نقش مادری و محوری زنان در خانواده، فردگرایی و تقدم جامعه‌گرایی بر خانواده‌گرایی (میرخانی، ۱۳۹۷، ص ۲۰)؛ درمقابل الگوی سوم زن در اندیشه اسلامی تلاش می‌کند تا میان دو رویکرد افراطی شرقی و غربی، راهی معتدل و منطبق با فطرت انسانی پیشنهاد کند (خادمی و تقی‌زاده، ۱۳۹۸؛ تیموری و محمدی، ۱۴۰۳). این الگو که از دل منابع اصیل اسلامی استخراج شده بر کرامت ذاتی زن و نقش مکمل او در خانواده

و جامعه تأکید دارد. براساس مبانی انسان‌شناختی اسلام، زن و مرد هر دو از کرامت ذاتی و انسانیت برابر برخوردارند (حجرات، ۱۳)؛ اما تفاوت‌های تکوینی جسمی و روحی منشأ تفاوت در نقش‌ها و مسئولیت‌هاست (نساء، ۳۲؛ لقمان، ۱۴) و این تفاوت نه به معنای نقص یا تبعیض، بلکه به معنای عدالت جنسیتی توازنی است (مطهری، ۱۳۸۵؛ دانش‌فرد و محمص، ۱۴۰۰، ص ۴۸). رهبر معظم انقلاب اسلامی با تأکید بر این نکته می‌فرماید: «امکانات، ظرفیت‌های جسمی و روحی به هرکدام از زن و مرد یک وظیفه‌ای را محول می‌کند... ساخت روحی و جسمی زن اقتضای یک مسائلی را می‌کند؛ فرزندآوری، پرورش و تربیت فرزند کار زن است...» (بیانات رهبر انقلاب، ۱۴۰۳/۱۰/۶). در این الگو، نقش مادری و همسری نه تنها یک وظیفه، بلکه هویت‌بخش، مقدس و محور سلامت جامعه است (بیانات رهبر انقلاب، ۱۳۸۶/۳/۱۳؛ طباطبایی، ۱۴۱۷). قوامیت مرد به معنای مسئولیت اقتصادی و حمایت‌گری است، نه سلطه و استبداد (نساء، ۳۴؛ ابراهیمی، ۱۳۹۸؛ بیانات رهبر انقلاب، ۱۳۷۹/۶/۳۰). حجاب و عفاف نیز واجب شرعی و ضامن امنیت و کرامت زن است (نور، ۳۱؛ احزاب، ۵۹؛ مطهری، ۱۳۷۹) و رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «حجاب یکی از وسایل امنیت است... هم خود زن مسلمان امنیت پیدا می‌کند و هم مردان مسلمان» (بیانات رهبر انقلاب، ۱۳۷۵/۷/۲۰). خانواده در اندیشه اسلامی محور هویت، آرامش و رشد زن و مرد است (روم، ۲۱) و زن مدیر عاطفی و تربیتی خانواده به شمار می‌رود (بیانات رهبر انقلاب، ۱۳۷۸/۱/۱۶). درنهایت معیارهای نقد فمینیسم اسلامی از نظر الگوی سوم شامل کرامت ذاتی زن در برابر برساخت اجتماعی، عدالت به مثابه توازن در برابر برابری مطلق، هویت‌بخشی نقش مادری، حجاب به عنوان ارزش دینی و نه انتخاب صرفاً فردی، قوامیت حمایتی در برابر سلطه، خانواده‌محوری و مشارکت اجتماعی مشروط با حفظ عفاف است. این دو چارچوب نظری، لنز تطبیقی پژوهش حاضر را شکل می‌دهند که براساس آن، گفتمان زیسته زنان خرم‌آبادی در بوته سنجش و تفسیر قرار گرفته است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون براون و کلارک (۲۰۰۶) انجام شد. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش ۳۵ نفر از زنان متأهل و مجرد ساکن شهر خرم‌آباد بودند که با روش

نمونه‌گیری هدفمند از نوع حداکثر تنوع یا ناهمگونی انتخاب شدند تا طیف گسترده‌ای از تجارب و نگرش‌ها پوشش داده شود. مشارکت‌کنندگان از نظر سن در دامنه ۲۰ تا ۵۵ سال (۱۲ نفر در گروه ۲۰ تا ۳۰ سال، ۱۵ نفر در گروه ۳۱ تا ۴۵ سال و ۸ نفر در گروه ۴۶ تا ۵۵ سال)، از نظر وضعیت تأهل شامل ۲۱ نفر متأهل و ۱۴ نفر مجرد (هرگز ازدواج نکرده، مطلقه یا همسر فوت شده)، از نظر سطح تحصیلات شامل ۸ نفر دیپلم، ۱۴ نفر کارشناسی، ۱۰ نفر کارشناسی ارشد و ۳ نفر دکتری، از نظر وضعیت اشتغال شامل ۲۰ نفر شاغل و ۱۵ نفر خانه‌دار، و از نظر گرایش‌های فکری شامل طیف متنوع سنتی، مذهبی، مدرن، فمینیست و فعال اجتماعی بودند. داده‌ها از راه مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد که با محوریت پرسش‌های اساسی پژوهش (عدالت جنسیتی، نگرش به حجاب، جایگاه نقش مادری و همسری، تأثیر فمینیسم اسلامی و تعارض سنت و مدرنیته) طراحی شد. مدت هر مصاحبه بین ۴۵ تا ۹۰ دقیقه بود و همه مصاحبه‌ها با رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان در محیطی امن و بدون حضور افراد غیرضبط و سپس به‌طور کامل پیاده‌سازی شد. متن کامل مصاحبه‌ها خط‌به‌خط و بارها مطالعه و واحدهای معنایی مستقل شناسایی شد. کدگذاری اولیه به‌صورت استقرائی و بدون پیش‌فرض انجام گرفت و ۱۵۰ کد منحصر به فرد دقیقاً از گفتار مشارکت‌کنندگان استخراج و حفظ شدند. کدهای اولیه براساس تکرار معنایی، پیوند مفهومی و پوشش جامع داده‌ها گروه‌بندی شدند و در نهایت نه مضمون بالقوه شکل گرفتند. در مرحله بازبینی، مضامین از نظر انسجام درونی و پوشش فراگیر بررسی شدند و با ادغام داده‌محور به پنج مضمون اصلی کاهش یافتند. نام‌گذاری مضامین کاملاً استقرائی و بر پایه زبان مشارکت‌کنندگان بود و چارچوب نظری صرفاً در مرحله تفسیر نهایی به‌عنوان لنز تطبیقی وارد شد. اشباع نظری تأیید گردید و اعتبارسنجی با نقشه ماتریس کد - مضمون، ثبت دقیق فرایند و بازبینی هم‌تایان انجام گرفت. تحلیل تا مرحله بازبینی کاملاً داده‌محور باقی ماند و در مرحله گزارش‌دهی به سطح تبیینی و سیاستی ارتقا یافت.

یافته‌های پژوهش

مرحله ۱: آشنایی با داده‌ها

داده‌های خام شامل متن کامل ۳۵ مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با زنان متأهل و مجرد شهر خرم‌آباد، به‌طور مکرر و حداقل پنج بار برای هر مصاحبه به‌صورت خطبه‌خط و عمیق مطالعه شد. این فرایند با خوانش دقیق هر کلمه و جمله آغاز گردید و در هر مرحله، حاشیه‌نویسی گسترده‌ای انجام گرفت تا واحدهای معنایی مستقل - اعم از جملات کامل، عبارات کلیدی یا حتی مفاهیم ضمنی - شناسایی و برجسته شوند. همزمان برداشت‌های اولیه از الگوهای معنایی تکرارشونده ثبت شد، اما این ثبت صرفاً توصیفی و بدون هرگونه تفسیر یا تعمیم بود. در تمام این مراحل، هرگونه پیش‌فرض نظری یا مفهومی خارجی (به‌ویژه مفاهیمی چون فمینیسم اسلامی یا الگوی سوم زن) به‌طور کامل کنار گذاشته شد تا تحلیل از هرگونه تحمیل بیرونی درامان بماند. تمرکز مطلق بر تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان بود؛ یعنی آنچه آنان مستقیماً گفته، یا احساس کرده بودند و یا در زندگی روزمره خود تجربه کرده بودند، بدون هیچ فیلتر یا چارچوب از پیش تعیین‌شده ثبت شدند. این رویکرد، فضایی خالص برای ظهور الگوهای واقعی از دل داده‌ها فراهم آورد و پایه‌ای محکم برای مراحل بعدی تحلیل ایجاد کرد.

مرحله ۲: تولید کدهای اولیه

در مرحله دوم تحلیل مضمون، کدگذاری به‌صورت کاملاً خطبه‌خط، استقرائی و عاری از هرگونه پیش‌فرض نظری یا مفهومی انجام گرفت. هر واحد معنایی مستقل - اعم از یک جمله کامل، یک عبارت کلیدی، یک مفهوم ضمنی یا حتی یک تأکید خاص در کلام مشارکت‌کننده - با دقت از متن مصاحبه استخراج و به یک کد مفهومی دقیق و بدون تغییر تبدیل شد. این فرایند با وفاداری مطلق به گفتار مستقیم مشارکت‌کنندگان پیش رفت؛ هیچ کدی حذف، ادغام، تغییر یا تفسیر نشد و ۱۵۰ کد اولیه دقیقاً به همان صورت حفظ شدند که از دل داده‌های خام برآمده بودند. این ۱۵۰ کد، ستون فقرات تحلیل را تشکیل می‌دهند و در تمام مراحل بعدی، بدون کم و کاست، تخصیص، گروه‌بندی و تفسیر خواهند شد. برای شفافیت و انسجام گزارش، در ادامه جدول کامل ۱۵۰ کد اولیه به ترتیب ردیف، همراه با متن دقیق کد (نقل قول مستقیم از مصاحبه) و حوزه معنایی اولیه (که به‌صورت استقرائی و براساس محتوای کد

تعیین‌شده) ارائه می‌شود. این جدول نه تنها نمونه‌ای از کدها نیست، بلکه کل مجموعه ۱۵۰ کد اولیه را به‌طور کامل دربرمی‌گیرد و پایه صددرصدی تحلیل مضمون است.

جدول شماره ۱: کدهای اولیه و حوزه‌های معنایی مصاحبه‌ها

ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه	ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه
۱	من خودم حجاب رو انتخاب کردم، کسی مجبورم نکرد	حجاب - انتخاب شخصی	۷۶	قاضی‌ها باید آموزش جنسیتی بینن	قانون - آموزش قضایی
۲	حجاب برای من به وظیفه دینیه، نه فقط به رسم	حجاب - وظیفه دینی	۷۷	زن‌ها تو دادگاه صدای کمتری دارن	قانون - صدای زن
۳	حجاب به جور احترامه به خودم و جامعه	حجاب - احترام	۷۸	شهادت زن باید برابر مرد باشه	قانون - شهادت
۴	بدون حجاب احساس ناامنی می‌کنم تو جامعه	حجاب - امنیت	۷۹	زن باید بتونه وکیل بشه، قاضی بشه	مشارکت اجتماعی - قضاوت
۵	حجاب نباید اجباری باشه، باید از دل بیاد	حجاب - آزادی درونی	۸۰	حضور زن تو سیاست لازمه	مشارکت اجتماعی - سیاست
۶	حجاب اجباری باعث لجبازی می‌شه	حجاب - واکنش به اجبار	۸۱	سهمیه زنان تو مجلس باید واقعی باشه	مشارکت اجتماعی - سهمیه
۷	حجابم به بخشی از هویت دینیمه	حجاب - هویت	۸۲	رسانه باید الگوی زن موفق نشون بده	مشارکت اجتماعی - رسانه
۸	اجباری کردن حجاب، با عدالت جور درنمیاد	حجاب - نقد اجبار	۸۳	تقسیم کار خونه باید عادلانه باشه	تقسیم نقش - عدالت خانگی
۹	حجاب باید با آگاهی باشه، نه از روی عادت	حجاب - آگاهی	۸۴	مرد نباید از کار خونه خجالت بکشه	تقسیم نقش - فرهنگ
۱۰	حجاب فقط به تکه پارچه نیست، به سبک زندگیه	حجاب - سبک زندگی	۸۵	بچه‌داری فقط وظیفه زن نیست	تقسیم نقش - بچه‌داری
۱۱	قرآن خودش گفته زن و مرد هر دو در پیشگاه خدا برابرن	عدالت - برابری قرآنی	۸۶	زن نباید به خاطر کار، مادر بودن رو فدا کنه	نقش مادری - اولویت

ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه	ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه
۱۲	برابری یعنی زن هم بتونه رئیس بشه	عدالت - برابری شغلی	۸۷	مادر شاغل باید حمایت بشه	نقش مادری - حمایت
۱۳	زن و مرد تو خلقت برابرین، تو حقوق هم باید برابر باشن	عدالت - برابری حقوقی	۸۸	مرخصی زایمان باید طولانی تر بشه	نقش مادری - مرخصی
۱۴	خدا عادل تر از اینه که فقط مردها رو برتر بدونه	عدالت - برابری الهی	۸۹	مرد هم باید مرخصی پدری داشته باشه	تقسیم نقش - مرخصی پدری
۱۵	زن و مرد فرق دارن ولی مکمل همان	عدالت - تفاوت مکمل	۹۰	نقش زن تو جامعه باید بازتعریف بشه	نقش ها - بازتعریف
۱۶	تو خانواده باید حق زن و مرد برابر باشه	عدالت - برابری خانوادگی	۹۱	زن نباید فقط مصرف کننده باشه، تولیدکننده هم باشه	استقلال - تولید
۱۷	تو طلاق حق مرد بیشتره، این ناعادلانست	قانون - نابرابری طلاق	۹۲	کارآفرینی زنان باید تشویق بشه	استقلال - کارآفرینی
۱۸	مهریه بالا موجب می شه مرد از ازدواج بترسن	قانون - نقد مهریه	۹۳	وام به زنان سرپرست خانوار باید آسان تر بشه	استقلال - حمایت مالی
۱۹	زن باید حق طلاق داشته باشه	قانون - حق طلاق زن	۹۴	قانون کار باید از زنان حفاظت کنه	قانون - حفاظت شغلی
۲۰	خرج زندگی باید بین زن و مرد تقسیم بشه	نقش مالی - تقسیم	۹۵	زن وقتی درآمد داره، اعتمادبه نفسش بیشتر می شه	استقلال - اعتمادبه نفس
۲۱	زن شاغل بودنش نباید به قیمت خونه بیاد	نقش مالی - تعارض کار و خانه	۹۶	استقلال مالی، یعنی آزادی تصمیم گیری	استقلال - آزادی
۲۲	زن هم می تونه نون آور خانواده باشه	نقش مالی - نان آوری زن	۹۷	مادر بودن به عبادته	نقش مادری - عبادت

ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه	ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه
۲۳	زن باید بتونه درس بخونه و کار کنه	مشارکت اجتماعی - فرصت	۹۸	مادر بودن بزرگ‌ترین نقش زن تو جهان	نقش مادری - عظمت
۲۴	جامعه باید به زن اجازه بده پیشرفت کنه	مشارکت اجتماعی - حمایت جامعه	۹۹	نقش زن تو تربیت نسل آینده‌ست	نقش مادری - تربیت
۲۵	تحصیل زن، یعنی پیشرفت کل خانواده	مشارکت اجتماعی - تأثیر تحصیل	۱۰۰	مرد باید تو تصمیم‌گیری‌های خونه شریک باشه	تقسیم نقش - تصمیم‌گیری
۲۶	کار کردن زن نباید با مادری تعارض داشته باشه	مشارکت اجتماعی - تعادل کار و مادر	۱۰۱	خانواده دموکراتیک نیازه	خانواده - دموکراسی
۲۷	حجاب نباید مانع کار کردن زن بشه	حجاب - عدم محدودیت شغلی	۱۰۲	زن باید تو بودجه خانواده حرف داشته باشه	نقش مالی - بودجه
۲۸	زن با حجاب هم می‌تونه موفق باشه تو جامعه	حجاب - موفقیت اجتماعی	۱۰۳	پس انداز مشترک باید باشه	نقش مالی - مشترک
۲۹	حجاب به زن قدرت می‌ده، نه ضعف	حجاب - قدرت	۱۰۴	زن نباید از شوهرش پول توجیبی بگیره	استقلال - توجیبی
۳۰	زن باید از نظر مالی روی پای خودش بایسته	استقلال مالی	۱۰۵	حجاب نباید مانع ورزش زن‌ها بشه	حجاب - ورزش
۳۱	مادر بودن، یعنی الهام دادن به بچه‌ها و خانواده	نقش مادری - هویت	۱۰۶	استخر جدا برای زنان لازمه	حجاب - زیرساخت
۳۲	هیچ نقشی قشنگ‌تر از مادر بودن نیست	نقش مادری - ارزش	۱۰۷	حجاب تو ورزش هم می‌تونه باشه	حجاب - سازگاری

ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه	ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه
۳۳	مادر بودن نباید زن رو از بقیه زندگی محروم کنه	نقش مادری - عدم انحصار	۱۰۸	زن با حجاب هم می‌تونه قهرمان بشه	حجاب - قهرمانی
۳۴	نقش مادر باید با نقش‌های دیگه ترکیب بشه	نقش مادری - ترکیب نقش‌ها	۱۰۹	قوامیت یعنی مرد حامی باشه، نه رئیس	قوامیت - حمایت
۳۵	مرد باید خرج خانواده رو بده، این وظیفه‌شه	قوامیت - مسئولیت مالی	۱۱۰	مرد باید از زنش دفاع کنه	قوامیت - دفاع
۳۶	قوامیت یعنی مرد مسئول باشه، نه سلطه‌گر	قوامیت - مسئولیت	۱۱۱	قوامیت نباید به سلطه تبدیل بشه	قوامیت - نقد سلطه
۳۷	مرد هم باید تو کارای خونه کمک کنه	تقسیم نقش - همکاری	۱۱۲	زن هم می‌تونه قوام خانواده باشه	قوامیت - قوامیت زن
۳۸	مادر بودن یه حس غریزه، نمی‌شه جابگزین کرد	نقش مادری - غریزه	۱۱۳	قانون طلاق باید عادلانه‌تر بشه	قانون - عدالت طلاق
۳۹	نقش زن تو خونه نباید فقط آشپزی و بچه‌داری باشه	نقش‌ها - تنوع	۱۱۴	طلاق باید حق متقابل باشه	قانون - طلاق متقابل
۴۰	نقش زن و مرد الان دیگه مثل قدیم نیست	نقش‌ها - تغییر	۱۱۵	بچه‌ها نباید قربانی طلاق بشن	قانون - حفاظت کودک
۴۱	زن امروز همسر برابر مرده، نه زیردست	نقش‌ها - برابری همسری	۱۱۶	مشاوره طلاق باید اجباری بشه	قانون - مشاوره
۴۲	تو خانواده مدرن، نقش‌ها باید شناور باشه	نقش‌ها - شناوری	۱۱۷	عفاف فقط برای زن نیست، مرد هم باید عقیف باشه	عفاف - متقابل
۴۳	قانون باید از حقوق بچه‌ها تو طلاق حفاظت کنه	قانون - حقوق کودک	۱۱۸	می‌گن زن باید پاک و باعفت باشه تا ارزش داشته باشه	عفاف - ارزش
۴۴	حضانت نباید فقط مال مادر باشه	قانون - حضانت	۱۱۹	عفاف یعنی کنترل نفس	عفاف - کنترل

ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه	ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه
۴۵	نفقه باید براساس نیاز واقعی باشد	قانون - نفقه	۱۲۰	حجاب بدون عفاف بی‌معنی	حجاب - عفاف درونی
۴۶	زن هم باید نفقه بده اگه درآمد داره	قانون - نفقه متقابل	۱۲۱	جامعه باید مردا رو هم به عفاف ترغیب کنه	عفاف - جامعه
۴۷	ارث زن باید برابر مرد باشه	قانون - ارث	۱۲۲	رسانه باید الگوی عفاف رو ترویج کنه	عفاف - رسانه
۴۸	دیه زن و مرد باید مساوی باشه	قانون - دیه	۱۲۳	زن عقیف مورد احترامه	عفاف - احترام
۴۹	قانون باید جلوی چندهمسری بی‌رویه رو بگیره	قانون - چند همسری	۱۲۴	استقلال زن نباید به بی‌عافی منتهی بشه	استقلال - مرز عفاف
۵۰	ازدواج موقت نباید سوءاستفاده بشه	قانون - ازدواج موقت	۱۲۵	آزادی زن تو چارچوب دین	استقلال - چارچوب دینی
۵۱	فمینیسم اسلامی رو قبول دارم چون از دل دینه	بازخوانی دینی - پذیرش	۱۲۶	زن باید بتونه نه بگه	استقلال - نه گفتن
۵۲	فمینیسم غربی به درد ما نمی‌خوره	نقد غربی	۱۲۷	مرز بین استقلال و خودخواهی باریکه	استقلال - مرز
۵۳	زنای مذهبی هم دارن تو دین خودشون اجتهاد می‌کنن	اجتهاد زنانه	۱۲۸	زن باید تو رابطه برابر باشه	عدالت - رابطه
۵۴	دین ما زن رو عزیز کرده، نه تحقیر	بازخوانی دینی - کرامت	۱۲۹	عشق واقعی بر پایه برابریه	عدالت - عشق
۵۵	زن خودش باید درباره حجابش تصمیم بگیره	حجاب - خودمختاری	۱۳۰	مرد نباید زن رو مال خودش بدونه	عدالت - مالکیت
۵۶	حجاب با زور نمی‌مونه، با باور می‌مونه	حجاب - باور	۱۳۱	احترام متقابل تو خانواده لازمه	عدالت - احترام
۵۷	قرآن حجاب رو برای امنیت زن آورده	حجاب - امنیت قرآنی	۱۳۲	زن باید تو انتخاب همسر آزاد باشه	استقلال - انتخاب

ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه	ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه
۵۸	ما باید خودمون دین رو برای زمانه تفسیر کنیم	بازخوانی دینی - تفسیر معاصر	۱۳۳	ازدواج اجباری نباید باشه	استقلال - ازدواج
۵۹	زن می‌تونه مجتهد بشه	اجتهاد زنانه - امکان	۱۳۴	دختر باید بتونه ادامه تحصیل بده	استقلال - تحصیل
۶۰	فقه پویا باید به نفع زن باشه	بازخوانی دینی - پویایی	۱۳۵	پدر نباید جلوی کار دخترش رو بگیره	استقلال - حمایت پدری
۶۱	زن باید راه خودش رو بره، نه مثل غربی‌ها نه مثل سنتی‌ها	تعادل بومی	۱۳۶	دین ما زن رو اسیر نمی‌کنه، آزاد می‌کنه	بازخوانی دینی - آزادی
۶۲	ما یه مدل ایرانی - اسلامی نیاز داریم	تعادل بومی - مدل بومی	۱۳۷	ما باید فقه زن محور داشته باشیم	اجتهاد زنانه - فقه
۶۳	زن ایرانی نه غریبه و نه عربی	تعادل بومی - هویت ایرانی	۱۳۸	زن می‌تونه مرجع تقلید بشه	اجتهاد زنانه - مرجعیت
۶۴	فرهنگ ما باید زن رو همزمان مستقل و خانواده‌محور کنه	تعادل بومی - دوگانه	۱۳۹	تفسیر مردانه از دین باید نقد بشه	بازخوانی دینی - نقد
۶۵	زن مسلمان باید هم به خانواده وفادار باشه هم مستقل	تعادل خانواده - استقلال	۱۴۰	قرآن زن رو شریک مرد می‌دونه	عدالت - شریک قرآنی
۶۶	استقلال زن نباید به قیمت خانواده تموم بشه	تعادل - اولویت خانواده	۱۴۱	پیامبر با زنان مشورت می‌کرد	عدالت - مشورت نبوی
۶۷	خانواده هسته جامعه‌ست، زن محورشه	خانواده - محوریت زن	۱۴۲	حضرت فاطمه الگوی کامله	نقش مادری - الگو
۶۸	طلاق آخر خطه، نه راه حل	خانواده - حفظ	۱۴۳	زن باید مثل حضرت زینب قوی باشه	استقلال - قدرت
۶۹	مشاوره قبل ازدواج باید اجباری بشه	خانواده - پیشگیری	۱۴۴	زن‌ها امید دارن خانواده عادلانه‌تری بسازن	امید به تغییر
۷۰	مرد باید تو تربیت بچه‌ها شریک باشه	خانواده - مشارکت پدری	۱۴۵	نسل جدید داره نقش‌ها رو تغییر می‌ده	نقش‌ها - نسل جدید

ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه	ردیف	کد اولیه (دقیق از مصاحبه)	حوزه معنایی اولیه
۷۱	خشونت خانگی باید شدیدتر مجازات بشه	قانون - خشونت	۱۴۶	مردای جوون دارن کمک می‌کنن تو خونه	تقسیم نقش - تغییر مردان
۷۲	زن نباید به خاطر بچه‌ها تو ازدواج بد ب نمونه	قانون - خروج از خشونت	۱۴۷	جامعه داره به سمت عدالت می‌ره	امید - پیشرفت جامعه
۷۳	حمایت اجتماعی از مادران شاغل کمه	مشارکت اجتماعی - حمایت	۱۴۸	ما نه شرقی، نه غربی، اسلامی - ایرانی هستیم	تعادل بومی - هویت
۷۴	مهدکودک تو محل کار باید اجباری بشه	مشارکت اجتماعی - زیرساخت	۱۴۹	تفاوت زن و مرد باید پذیرفته بشه، نه جنگ	عدالت - پذیرش تفاوت
۷۵	قانون بیشتر از مردا حمایت می‌کنه	قانون - تبعیض	۱۵۰	فمینیسم اسلامی هنوز داره شکل می‌گیره و جا می‌افته	گفت‌وگو در حال ظهور

مرحله ۳: جستجو برای مضامین

در مرحله سوم تحلیل مضمون، کدهای اولیه براساس سه معیار کلیدی - تکرار معنایی (الگوهای که چندین بار در مصاحبه‌ها ظاهر می‌شوند)، پیوند مفهومی (ارتباط منطقی و معنا دار بین کدها) و پوشش جامع داده‌ها (اطمینان از اینکه هیچ کدی بدون تخصیص نماند) - به‌طور کاملاً استقرانی گروه‌بندی شدند. معیار اصلی گروه‌بندی، شناسایی الگوهای مشترک در تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان بود؛ یعنی کدهایی که یک جریان واحد از معنا، احساس یا رفتار را در زندگی واقعی زنان خرم‌آبادی نشان می‌دادند، در یک مجموعه قرار گرفتند. این فرایند بدون هیچ دخالت چارچوب نظری خارجی و صرفاً بر پایه محتوای داده‌های خام انجام شد و در نهایت نه مضمون بالقوه شناسایی گردید که همه ۱۵۰ کد اولیه به‌طور کامل و بدون باقی‌مانده در آنها تخصیص یافتند. این نه مضمون، لایه‌های اصلی گفت‌وگو زیسته مشارکت‌کنندگان را نمایندگی می‌کنند و پایه‌ای برای بازبینی و ادغام در مراحل بعدی فراهم می‌آورند.

مضامین بالقوه شناسایی شده به شرح زیر هستند:

۱. عدالت جنسیتی به مثابه برابری کامل در حقوق و فرصت‌ها؛
۲. عدالت جنسیتی به مثابه هماهنگی در تفاوت‌های طبیعی؛
۳. حجاب به عنوان انتخاب شخصی و آزادانه؛
۴. حجاب به عنوان وظیفه دینی و هویت جمعی؛
۵. نقش مادری به عنوان منبع هویت و الهام؛
۶. تقسیم نقش‌ها به صورت مذاکره شده و منعطف؛
۷. قانون و قوامیت به عنوان منبع نابرابری و کنترل؛
۸. بازخوانی دینی توسط زنان (اجتهاد زنانه)؛
۹. جستجوی راهی مستقل (تعادل بومی بین سنت و استقلال).

مرحله ۴: بازبینی مضامین

در مرحله چهارم تحلیل مضمون، مضامین بالقوه‌ای که در مرحله پیشین شناسایی شده بودند، در دو سطح دقیق و نظام‌مند بازبینی شدند تا از انسجام و جامعیت آنها اطمینان حاصل شود؛ در سطح اول، انسجام درونی هر مضمون بررسی شد؛ یعنی کدهای درون هر گروه از نظر همخوانی معنایی، پیوستگی مفهومی و عدم تناقض مورد ارزیابی قرار گرفتند و کدهای پرت - یعنی آنهایی که با هسته اصلی مضمون هم‌راستا نبودند - با دقت تفکیک و در صورت لزوم به مضمون مناسب‌تری منتقل شدند. در سطح دوم، پوشش فراگیر تحلیل تأیید شد؛ به این معنا که تمامی ۱۵۰ کد اولیه، بدون هیچ استثنا و باقی‌مانده‌ای در مضامین نهایی جای گرفتند و تخصیص ۱۰۰٪ کدها به‌طور کامل برقرار ماند.

نتایج این بازبینی به ادغام هوشمندانه و داده‌محور برخی مضامین بالقوه انجامید تا از پراکندگی جلوگیری شده، و الگوهای معنایی قوی‌تر و منسجم‌تری پدیدار شوند:

- مضامین ۱ و ۲ با هم ادغام شدند و مضمون اصلی عدالت جنسیتی - برابری یا هماهنگی را تشکیل دادند.

- مضامین ۳ و ۴ به مضمون اصلی حجاب - انتخاب یا هویت تبدیل شدند.

- مضامین ۵ و ۶ در قالب مضمون اصلی نقش‌های خانوادگی - هویت مادری و تقسیم منعطف یکپارچه شدند.

- مضمون ۷ بدون تغییر و با حفظ ساختار به‌عنوان قانون و قدرت در خانواده باقی ماند.

- مضامین ۸ و ۹ با هم ادغام شده و مضمون اصلی جستجوی تعادل بومی - راه سوم زن ایرانی را شکل دادند.

این ادغام‌ها، نه براساس چارچوب نظری، بلکه کاملاً استقرائی و بر پایه الگوهای مشترک در تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان انجام گرفت. در ادامه، جدول توزیع نهایی کدها پس از بازبینی و ادغام ارائه می‌شود که نشان‌دهنده تعداد، درصد هر مضمون اصلی از کل ۱۵۰ کد است:

جدول شماره ۲: مضامین اصلی استخراج‌شده و سهم هر یک در بافت داده‌ها

مضمون اصلی	تعداد کد	درصد
عدالت جنسیتی - برابری یا هماهنگی؟	۳۲	۲۱.۳٪
حجاب - انتخاب یا هویت؟	۲۲	۱۴.۷٪
نقش‌های خانوادگی - هویت مادری و تقسیم منعطف	۳۸	۲۵.۳٪
قانون و قدرت در خانواده	۲۸	۱۸.۷٪
جستجوی تعادل بومی - راه سوم زن ایرانی	۳۰	۲۰٪

برای اعتبارسنجی این مرحله از سه ابزار کلیدی استفاده شد:

- نقشه ماتریس کد - مضمون که رابطه دقیق هر کد با مضمون مربوطه را به‌صورت بصری نشان می‌دهد؛
- بازبینی همتایان علمی؛

- و ثبت دقیق و گام‌به‌گام فرایند تحلیل که امکان ردیابی کامل تصمیمات را فراهم می‌آورد.
این ابزارها تضمین کردند که بازبینی نه‌تنها علمی، بلکه شفاف، قابل تکرار و عاری از سوگیری باشد؛
در نتیجه پنج مضمون اصلی منسجم، جامع و داده‌محور شکل گرفتند که آماده ورود به مرحله تعریف و نام‌گذاری نهایی هستند.

مرحله ۵: تعریف و نام‌گذاری مضامین

در مرحله پنجم تحلیل مضمون، نام‌گذاری مضامین به‌طور کاملاً استقرائی و مستقیماً برگرفته از زبان و گفتار مشارکت‌کنندگان انجام شد؛ یعنی عبارات کلیدی، اصطلاحات روزمره و تعبیر خودمانی که در مصاحبه‌ها بارها به کار رفته بودند، به عنوان نام مضامین اصلی و فرعی انتخاب شدند تا وفاداری کامل به تجربه زیسته حفظ شود. در این مرحله برای نخستین بار و صرفاً به عنوان یک لنز تفسیری، تطبیقی و انسجام‌بخش، چارچوب نظری وارد تحلیل شد، نه برای تغییر داده‌ها بلکه برای روشن کردن روابط پنهان، ایجاد پیوستگی مفهومی و آماده‌سازی زمینه برای تفسیر سیاستی. این چارچوب شامل دو جریان اصلی بود: فمینیسم اسلامی (با تأکید بر تساوی‌گرایی مطلق، نقد سلطه ساختاری و اجتهاد زنانه) و الگوی سوم زن (با محوریت عدالت توازنی، خانواده‌محوری، حجاب به‌عنوان ضامن کرامت و امنیت، و مشارکت اجتماعی همراه با حفظ عفاف). این دو مانند دو آینه در برابر هم قرار گرفتند تا کشمکش‌ها و هم‌افزایی‌های گفتمان زیسته را نمایان سازند.

در ادامه پنج مضمون اصلی به همراه تعریف استقرائی، مضمون‌های فرعی، کدهای کلیدی، نقل قول نمونه و تطبیق با چارچوب نظری به صورت جامع ارائه می‌شوند. تخصیص کدها ۱۰۰٪ و جمع کل ۱۵۰ کد است.

مضمون اصلی ۱: عدالت جنسیتی - برابری کامل یا هماهنگی در تفاوت؟ تعریف استقرائی: مشارکت‌کنندگان عدالت را یا به صورت «برابری کامل در حقوق، فرصت‌ها، تصمیم‌گیری و مسئولیت‌ها» تفسیر می‌کنند یا به صورت «هماهنگی و تعادل در نقش‌ها براساس تفاوت‌های طبیعی و مکمل بودن زن و مرد».

جدول شماره ۳: مضامین فرعی، مصادیق متنی و ریشه‌های نظری در مضمون اصلی ۱

مضمون فرعی	کدهای کلیدی	نقل قول نمونه	تطبیق با چارچوب نظری
۱.۱ برابری کامل	۱۱، ۱۶، ۲۰، ۲۳، ۳۰، ۹۵	«تو خانواده باید حق زن و مرد برابر باشه» (کد ۱۶)	فمینیسم اسلامی: تساوی‌گرایی مطلق در حقوق و فرصت‌ها
۱.۲ هماهنگی در تفاوت	۱۵، ۱۴، ۱۴۸، ۱۴۹	«زن و مرد فرق دارن، ولی مکمل هم‌ان» (کد ۱۵)	الگوی سوم زن: عدالت توازنی بر پایه تفاوت‌های طبیعی

مضمون اصلی ۲: حجاب - انتخاب شخصی یا هویت دینی؟ تعریف استقرائی: حجاب یا به عنوان «انتخاب فردی در چارچوب آزادی، اخلاق شخصی و آگاهی» دیده می‌شود یا به عنوان «وظیفه دینی، هویتی، جمعی و ضامن کرامت و امنیت».

جدول شماره ۴: مضامین فرعی، مصادیق متنی و ریشه‌های نظری در مضمون اصلی ۲

مضمون فرعی	کدهای کلیدی	نقل قول نمونه	تطبیق با چارچوب نظری
۲.۱ انتخاب شخصی	۱،۸،۲۷،۵۵	«من خودم حجاب رو انتخاب کردم، کسی مجبورم نکرد» (کد ۱)	فمینیسم اسلامی: نقد اجبار و تأکید بر خودمختاری
۲.۲ هویت دینی	۲،۷،۱۱۸	«حجابم به بخشی از هویت دینیم» (کد ۷)	الگوی سوم زن: حجاب به عنوان ضامن کرامت ذاتی و امنیت اجتماعی

مضمون اصلی ۳: نقش‌های خانوادگی - هویت مادری و تقسیم منعطف، تعریف استقرائی: نقش مادری «منبع هویت، الهام، ارزش و حتی عبادت» است، اما نباید «تنها نقش» یا «محدودکننده» باشد؛ تقسیم نقش‌ها باید «منعطف، مذاکره‌شده، مبتنی بر رضایت و همکاری» باشد.

جدول شماره ۵: مضامین فرعی، مصادیق متنی و ریشه‌های نظری در مضمون اصلی ۳

مضمون فرعی	کدهای کلیدی	نقل قول نمونه	تطبیق با چارچوب نظری
۳.۱ هویت مادری	۳۱،۳۸،۹۷،۹۸	«مادر بودن یعنی الهام دادن به بچه‌ها و خانواده» (کد ۳۱)	الگوی سوم زن: نقش مادری مقدس، هویت بخش و محوری
۳.۲ تقسیم منعطف	۳۷،۴۰،۸۳،۱۰۰	«مرد هم باید تو کارای خونه کمک کنه» (کد ۳۷)	فمینیسم اسلامی: نقد نقش‌های ثابت و جنسیت‌زده

مضمون اصلی ۴: قانون و قدرت در خانواده - حمایت یا کنترل؟ تعریف استقرائی: قانون (طلاق، قوامیت، نفقه، مهریه) یا به عنوان «منبع حمایت، مسئولیت و حفاظت» تفسیر می‌شود یا به عنوان «منبع کنترل، نابرابری ساختاری و سلطه مردانه».

جدول شماره ۶: مضامین فرعی، مصادیق متنی و ریشه‌های نظری در مضمون اصلی ۴

مضمون فرعی	کدهای کلیدی	نقل قول نمونه	تطبیق با چارچوب نظری
۴.۱ حمایت و مسئولیت	۳۵، ۱۰۹	«مرد باید خرج خانواده رو بده، این وظیفه‌شه» (کد ۳۵)	الگوی سوم زن: قوامیت به‌عنوان مسئولیت حمایتی و نه سلطه
۴.۲ کنترل و نابرابری	۱۷، ۱۸، ۷۵، ۹۴، ۱۱۳	«تو طلاق حق مرد بیشتره، این ناعادلانست» (کد ۱۷)	فمینیسم اسلامی: نقد قوامیت و قوانین به‌عنوان ابزار سلطه

مضمون اصلی ۵: جستجوی تعادل بومی - راه سوم زن ایرانی، تعریف استقرائی: مشارکت‌کنندگان (به‌ویژه زنان جوان، تحصیل‌کرده و شهری) به دنبال یک راه مستقل و بومی هستند که نه مدل غربی (فردگرایی مطلق) باشد و نه سنت خشک (محدودیت مطلق)؛ این راه از بازخوانی دینی توسط زنان، تلفیق استقلال و خانواده‌محوری، اجتهاد زنانه و امید به ساخت خانواده عادلانه‌تر شکل می‌گیرد.

جدول شماره ۷: مضامین فرعی، مصادیق متنی و ریشه‌های نظری در مضمون اصلی ۵

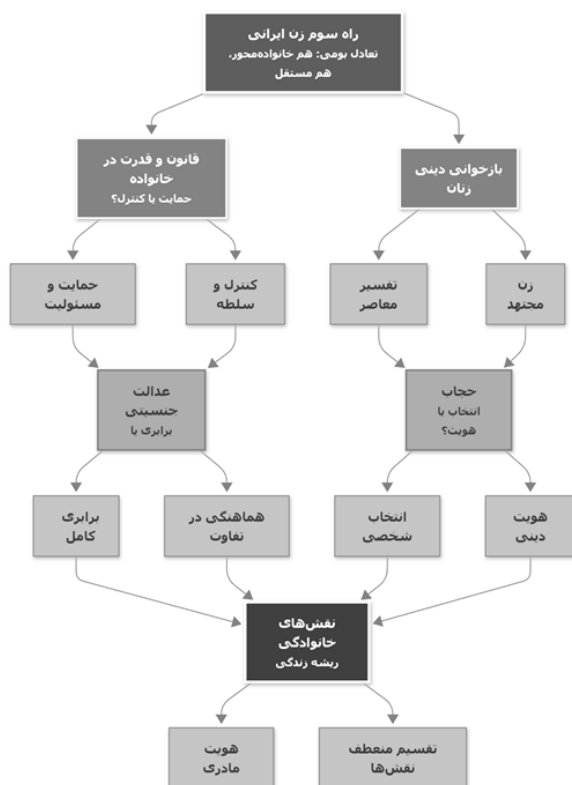
مضمون فرعی	کدهای کلیدی	نقل قول نمونه	تطبیق با چارچوب نظری
۵.۱ تعادل بومی	۶۱، ۶۵، ۱۴۴، ۱۴۸	«زن باید راه خودش رو بره، نه مثل غربی‌ها نه مثل سنتی‌ها» (کد ۶۱)	الگوی سوم زن: حضور اجتماعی با حفظ عفاف، خانواده و هویت بومی
۵.۲ بازخوانی دینی	۵۱، ۵۳، ۵۸، ۱۳۷، ۱۵۰	«فمینیسم اسلامی رو قبول دارم چون از دل دینه» (کد ۵۱)	فمینیسم اسلامی: اجتهاد زنانه و تفسیر معاصر از متون دینی

جمع کل تخصیص کدها: ۱۵۰ کد (۱۰۰٪) این پنج مضمون اصلی و نه مضمون فرعی، تمام داده‌های خام را پوشش می‌دهند و الگویی منسجم، پویا و کاملاً ریشه‌دار در گفتمان زیسته مشارکت‌کنندگان ارائه می‌کنند. چارچوب نظری در این مرحله نه تحمیل‌کننده، بلکه روشنگر و پیونددهنده بوده و نشان داده است که راه سوم زن ایرانی که مشارکت‌کنندگان آن را به صورت ضمنی و عملی تجربه می‌کنند، دقیقاً همانی است که در ادبیات نظری به نام الگوی سوم زن شناخته می‌شود.

مرحله ۶: تولید گزارش

تحلیل نهایی ۱۵۰ کد اولیه براساس روش شش مرحله‌ای کلاک و براون نشان می‌دهد که گفتمان زیسته مشارکت‌کنندگان در شهر خرم‌آباد سلسله‌مراتبی است: از زندگی روزمره (نقش‌های خانوادگی) به چارچوب‌های ارزشی (عدالت و حجاب)، سپس به ابزارهای ساختاری (قانون و قدرت) و در نهایت به هدف کلان و هویتی (تعادل بومی - راه سوم زن ایرانی) می‌رسد.

این سلسله‌مراتب نه خطی بلکه درختی است: هر سطح از سطح پایین‌تر تغذیه می‌شود و به سطح بالاتر جهت می‌دهد. هسته مرکزی درخت، «هم خانواده‌محور و هم مستقل» (تکرار شده در کدهای ۶۵، ۶۱، ۶۶، ۱۴۸) است.

نمودار شماره یک: نقشه مفهومی مضامین اصلی و زیرمضامین در الگوی «راه سوم زن ایرانی»

مدل نهایی پژوهش از سوی سه ارزیاب مستقل (دو عضو هیئت علمی و یک دانشجوی دکتری متخصص در روش‌شناسی کیفی) بررسی شد. آنها پس از تطبیق کدها، مضامین و مدل درختی با داده‌های خام ضمن تأیید تخصیص ۱۰۰٪ کدها و انسجام درونی مضامین، اصلاح جزئی در مرز دو مضمون فرعی پیشنهاد دادند که اعمال شد؛ درنهایت هر سه ارزیاب پایایی و اعتبار مدل استخراج‌شده را به صورت کتبی تأیید کردند.

نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش، بررسی میزان سازگاری یا تعارض مفروضات فمینیسم اسلامی در حوزه‌های حجاب و خانواده با مبانی الگوی سوم زن بود تا از خلال کاوش تجربه زیسته زنان شهر خرم‌آباد، الگوی مفهومی بومی شناسایی شود. روش پژوهش کیفی با رویکرد تحلیل مضمون براساس الگوی شش مرحله‌ای کلارک و براون انجام گرفت و داده‌ها از ۳۵ مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با زنان متأهل و مجرد گردآوری و به ۱۵۰ کد اولیه تبدیل شد. تحلیل به‌صورت کاملاً استقرائی، تکرارشونده و بدون پیش‌فرض نظری اولیه انجام شد و چارچوب‌های نظری تنها در مرحله تفسیر وارد شدند. تحلیل مضمون، پنج مضمون اصلی را در قالب الگویی سلسله‌مراتبی و درخت‌مانند آشکار ساخت که جریانی پویا از زندگی روزمره به هویت کلان را ترسیم می‌کند: نقش‌های خانوادگی به‌مثابه ریشه، عدالت جنسیتی و حجاب به‌عنوان تنه، قانون و قدرت در خانواده به‌عنوان شاخه‌ها و جستجوی تعادل بومی - راه سوم زن ایرانی - به‌عنوان تاج درخت. هسته مرکزی این درخت، «هم خانواده‌محور و هم مستقل» است که در کدهای متعدد تکرار شده و نشان‌دهنده تلاش زنان برای حفظ پیوند با خانواده در عین دستیابی به استقلال فردی است. یافته‌ها نشان داد که مشارکت‌کنندگان در حوزه عدالت جنسیتی به دو دسته تقسیم می‌شوند: گروهی عدالت را برابری کامل در حقوق و فرصت‌ها می‌دانند و گروهی آن را هماهنگی در تفاوت‌های طبیعی و نقش‌های مکمل تفسیر می‌کنند. این دوگانگی در حوزه حجاب نیز تکرار می‌شود؛ برخی حجاب را انتخاب شخصی و آزادانه و برخی آن را وظیفه دینی و هویت جمعی می‌دانند. در حوزه نقش‌های خانوادگی، گرچه نقش مادری همچنان هویت‌بخش و مقدس دانسته می‌شود، مشارکت‌کنندگان بر تقسیم منعطف و مذاکره‌شده نقش‌ها تأکید دارند. در حوزه قانون و قدرت در خانواده، گاه قوامیت مرد

به‌عنوان مسئولیت حمایتی و گاه به‌عنوان ابزار سلطه تفسیر می‌شود؛ درنهایت مضمون جستجوی تعادل بومی نشان داد که زنان جوان و تحصیل‌کرده خرم‌آباد به دنبال راهی مستقل هستند که نه مدل غربی (فردگرایی مطلق) باشد و نه سنت خشک (محدودیت مطلق)؛ راهی که از بازخوانی دینی توسط زنان، تلفیق استقلال و خانواده‌محوری و امید به ساخت خانواده عادلانه‌تر شکل می‌گیرد.

یافته‌های این پژوهش با بخش قابل توجهی از پژوهش‌های پیشین همسو می‌باشد. طهماسبی (۱۴۰۲) بر پیوند عمیق سلامت جامعه با سلامت خانواده و نقش حجاب در پیشرفت خانواده تأکید دارد که با یافته‌های پژوهش حاضر درباره هویت‌بخشی حجاب و نقش محوری خانواده همخوان است. زاهدی و واحدی‌فر (۱۳۹۳) حجاب را شرط لازم استحکام خانواده و بی‌حجابی را از مخرب‌ترین عوامل تزلزل می‌دانند؛ این یافته با دیدگاه گروهی از مشارکت‌کنندگان همسو می‌باشد که حجاب را وظیفه دینی و ضامن امنیت می‌دانستند. رضایی و دیگران (۱۴۰۱) بر تأثیر خانواده در تربیت اعتقادی کودک و نقش الگویی والدین در تشویق به حجاب تأکید دارند که با یافته‌های پژوهش حاضر در مورد نقش مادری به‌عنوان منبع الهام و هویت‌بخشی همخوانی دارد. سلگی و نبوی (۱۳۹۶) حجاب را دستاوردی در تحکیم بنیاد خانواده و ضامن سلامت معنوی زن می‌دانند که با دیدگاه مشارکت‌کنندگان در مضمون حجاب به‌عنوان هویت دینی همسو می‌باشد. خدادادی و دیگران (۱۳۹۵) نشان دادند عملکرد خانواده در افراد با حجاب برتر بهتر است و حجاب به‌عنوان شاخص دینداری رابطه مثبتی با کیفیت روابط خانوادگی دارد؛ این یافته با تأکید مشارکت‌کنندگان بر نقش حجاب در ایجاد احترام و امنیت در خانواده همخوانی دارد. حاجی‌هاشم (۱۴۰۳) و لامع و زندکری می (۱۴۰۲) بر نقش والدین و مدیریت زنان در حفظ حریم خانواده تأکید دارند که با یافته‌های پژوهش حاضر درباره هویت مادری و تقسیم منطف نقش‌ها همسو می‌باشد؛ اما یافته‌های این پژوهش با دیدگاه‌های افراطی‌تر در فمینیسم اسلامی مانند دیدگاه تسلیمه نسرين و نجلا کیلیک (بارانی و نیری، ۱۴۰۳) غیرهمسو است که حجاب را نماد اسلام سیاسی و مادری را هویتی محدودکننده می‌دانند؛ زیرا مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر با وجود تأکید بر استقلال و آزادی انتخاب، حجاب را هویتی ارزشمند و نقش مادری را مقدس و هویت‌بخش می‌دانند؛ همچنین پژوهش حاضر با دیدگاه‌های سنتی صرف که زن را محدود به خانه می‌دانند (میرخانی، ۱۳۹۷) نیز غیرهمسو است، زیرا مشارکت‌کنندگان بر مشارکت اجتماعی و استقلال مالی همراه با حفظ خانواده تأکید داشتند.

از دیدگاه سیاستی، نتایج پژوهش بر لزوم حمایت از مادران شاغل با ایجاد مهدکودک در محل کار و اعطای مرخصی پدری دلالت دارد تا فشار نقش‌های دوگانه بر زنان کاهش یابد؛ همچنین آموزش جنسیتی در مدارس و رسانه‌ها با تأکید بر عدالت توازن و تبیین حجاب آگاهانه به جای حجاب اجباری می‌تواند به کاهش تعارضات ارزشی کمک کند، اصلاح قوانین خانواده با رویکرد حمایتی - به‌ویژه در حوزه طلاق (حق متقابل و حضانت مشترک)، نفقه، مهریه، دیه و شهادت - از دیگر دلالت‌های سیاستی این پژوهش است تا قوانین از وضعیت سلطه‌جویانه به وضعیت حمایتی تغییر یابند و درنهایت تقویت اجتهاد زنانه و فقه پویا در حوزه‌های علمیه می‌تواند زمینه‌ساز تفسیرهای معاصر و متناسب با نیازهای روز زنان مسلمان باشد. پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی از جمله تمرکز بر شهر خرم‌آباد و عدم پوشش سایر مناطق ایران با بافت‌های فرهنگی متفاوت و نیز محدودیت ذاتی رویکرد کیفی در تعمیم‌پذیری نتایج روبه‌رو بود؛ بر این اساس پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های تطبیقی در سایر استان‌ها و شهرهای ایران با روش‌های ترکیبی (کیفی - کمی) انجام گیرد تا عمومیت‌پذیری الگوی «راه سوم زن ایرانی» آزمون شود؛ همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با رویکرد طولی (بلندمدت) به بررسی تغییرات گفتمان زیسته زنان در طول زمان بپردازند و نقش متغیرهایی مانند طبقه اقتصادی، قومیت و نوع شهرنشینی را در شکل‌گیری این الگو بسنجند.

در جمع‌بندی تحلیلی، گفتمان زیسته مشارکت‌کنندگان یک درخت زنده است که از ریشه‌های خانواده شروع می‌شود؛ از تنه عدالت و حجاب تغذیه می‌کند، با شاخه‌های قانون اصلاح می‌شود و در تاج تعادل بومی به ثمر می‌رسد. ریشه این درخت، زندگی واقعی زنان خرم‌آبادی است که در مادر بودن و تقسیم منعطف نقش‌ها جریان دارد؛ تنه آن با دو پرسش ارزشی جهت‌دهی می‌شود: برابری یا هماهنگی؟ و حجاب انتخاب است یا هویت؟ شاخه‌ها نشان می‌دهند که برای رشد، نیاز به قوامیت حمایتی و قوانین عادلانه است - نه سلطه و تاج، میوه نهایی این درخت، مدل بومی زن ایرانی است که هم خانواده‌محور است، هم مستقل - و این دقیقاً الگوی سوم زن در عمل با پیوندی ناملموس به آرامش روانی ناشی از تعادل نقش‌ها و امنیت هویتی می‌باشد. پژوهش حاضر با تکیه بر رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون، تلاشی نوآورانه در تبیین ابعاد گفتمانی، فرهنگی و روان‌شناختی حجاب و خانواده در جامعه ایرانی به شمار می‌رود. نوآوری اصلی این پژوهش در تمرکز گفتمان‌محور بر تجربه‌های زیسته زنان عادی (به

جای تحلیل صرف احکام دینی یا روابط آماری) نهفته است و با رویکرد تطبیقی، مفروضات فمینیسم اسلامی و مؤلفه‌های الگوی سوم زن را در حوزه‌های حجاب، عدالت جنسیتی و نقش‌های خانوادگی بررسی می‌کند تا نسبت میان این گفتمان‌ها را در چارچوبی بومی و همخوان با اصول روان‌شناسی اسلامی (مانند توازن عاطفی و آرامش روانی در خانواده) بازنمایی کند. این پژوهش نشان داد که جامعه محلی ایرانی در عمل، الگویی بومی و پویا را تجربه می‌کند که عدالت جنسیتی را توازنی، حجاب را هویت‌بخش اما آگاهانه، نقش مادری را مقدس و منعطف، قوامیت را حمایتی و مشارکت اجتماعی را در چارچوب خانواده‌محوری ممکن می‌سازد. این الگو که با اصول روان‌شناسی اسلامی در ایجاد آرامش، امنیت روانی و رشد عاطفی هم‌راستاست، نه فمینیسم اسلامی مطلق و نه سنت‌گرایی خشک می‌باشد، بلکه گفتمانی عملی و امیدبخش است که از دل تجربه زیسته برمی‌خیزد. زن ایرانی راه سوم را نه به تنهایی، بلکه در خانواده و با خانواده می‌سازد و این راه، آینده‌ای متعادل و کرامت‌محور را نوید می‌دهد. این پژوهش می‌تواند مبنایی نظری برای بازخوانی جایگاه زن در جامعه اسلامی معاصر فراهم آورد و به ارتقای سیاست‌گذاری فرهنگی، تحکیم نهاد خانواده و تقویت سلامت روانی جامعه از دیدگاه آموزه‌های اسلامی کمک کند.

منابع

- ابراهیمی، بی بی رحیمه؛ امینی، اعظم (۱۳۹۸)، «دیدگاه اطاعت زوجه براساس معیار معروف از منظر فقه امامیه»، پژوهش های فقهی، س ۱۵، ش ۴، ص ۶۴۱-۶۶۷. doi:10.22059/jorr.2019.262724.1008138
- احمدپور، مریم (۱۴۰۴)، «قرائت زنانه از خانواده اسلامی و تربیت معنوی: مطالعه ای روان شناختی با رویکرد نظریه داده بنیاد در شهر خرم آباد»، اسلام و روانشناسی خانواده، س ۱، ش ۱، ص ۹۷-۱۱۲. doi:10.30471/ipf.2025.10535.1011
- اسلامی اردکانی، سیدحسن (۱۴۰۲)، «ساز مخالف: فمینیسم اسلامی و وسوسه های آزادی»، آینه پژوهش، س ۳۴، ش ۱، ص ۱۷۷-۲۰۵. doi:10.22081/jap.2023.74271
- ایمانی، محمد (۱۴۰۱)، «معمای ستیزه جویی علیه حجاب و خانواده»، کیهان فرهنگی، ش ۴۲۶ و ۴۲۷، ص ۵۶-۵۹. <https://www.pishkhan.com/news/273467>
- بارانی، ابوالحسن؛ نیری، عصمت (۱۴۰۳)، «واکاوی تطبیقی پیامدهای عدالت جنسیتی در نظریه پردازی مفسران فمینیسم اسلامی با تأکید بر آرای علامه طباطبایی»، پژوهش های تفسیر تطبیقی، س ۱۰، ش ۱، ص ۱۸۷-۲۰۸. doi:10.22091/ptt.2024.9938.2275
- حاجی هاشم، فاطمه (۱۴۰۳)، «نقش های مؤثر والدینی در گرایش نوجوانان دختر به حجاب اسلامی»، فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، س ۱۹، ش ۶۸، ص ۱۱-۳۷. <https://doaj.org/article/85a399637af04a299c410fcf148301e9>
- حاجی یوسفی، امیرمحمد؛ آزموده، فهیمه؛ خراسانی، رضا (۱۳۹۸)، «تأملی نظری پیرامون خوانش گرایش فمینیستی از حکمرانی خوب در کشورهای اسلامی»، رهیافت های سیاسی و بین المللی، س ۱۰، ش ۴ (پیاپی ۵۸)، ص ۳۷-۵۸. https://scj.sbu.ac.ir/article_99826.html
- حسین زاده، ابوالحسن؛ عباسیان، حسین (۱۳۹۴)، «نقد و بررسی مبانی فکری و شاخصه های فمینیسم اسلامی»، انسان پژوهی دینی، س ۱۲، ش ۳۴، ص ۲۰۷-۲۲۸. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1133483>
- خاتمی، سیدجواد؛ طاهری، سعیده (۱۳۹۹)، «واکاوی فقهی حجاب در مذاهب اسلامی و تأثیر و

کارکرد آن در خانواده و اجتماع»، فقه و حقوق نوین، ش ۴، ص ۱۲۳-۱۴۱. https://www.jaml.ir/article_242836.html

- خاتون، زهرا؛ رضوانی، سیده‌زینب (۱۴۰۰)، «بررسی رشد شخصیتی فرزندان در تعامل با عدم سازگاری زوجین از منظر اسلام و روان‌شناسی»، مطالعات روان‌شناسی با رویکرد اسلامی، س ۲، ش ۴، ص ۹-۲۷. [/https://civilica.com/doc/1418041](https://civilica.com/doc/1418041)

- خادمی، عاطفه؛ تقی‌زاده، فاطمه (۱۳۹۸)، «مدل مفهومی موضوع زن در گفتمان انقلاب اسلامی»، زن در توسعه و سیاست، س ۱۷، ش ۲، ص ۲۵۷-۲۷۷. [/https://civilica.com/doc/1792531](https://civilica.com/doc/1792531)

- خدادادی‌سنگده، جواد (۱۳۹۵)، «تأثیر عملکرد خانواده در پیش‌بینی حجاب زنان»، فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، س ۱۱، ش ۳۶، ص ۳۳-۴۷. https://journals.ihu.ac.ir/article_201692.html

- دانش‌فرد، نفیسه؛ محمص مرزیه (۱۴۰۰)، «بررسی خوانش سعدیه شیخ از اندیشه‌های ابن عربی درباره زنان»، تحقیقات کاربردی در حوزه قرآن و حدیث، س ۱، ش ۱، ص ۲۷-۵۱.

- داودی، علی‌اصغر؛ حاجی‌وثوق، ندا (۱۴۰۲)، «مناقشات فمینیستی خاورمیانه در گذار از اسلام‌گرایی به پس‌اسلام‌گرایی»، مطالعات خاورمیانه، س ۳۰، ش ۳ (پیاپی ۱۱۳)، ص ۱۰۳-۱۳۱. https://cmess.sinaweb.net/article_180818

- داودی‌لیمونی، سعید؛ اسدالهی، اعظم (۱۴۰۱)، «نقد آرای آمنه ودود در تفسیر آیات حجاب (عفاف‌گرایی و حجاب‌گریزی)»، قرآن‌پژوهی خاورشناسان، س ۱۷، ش ۳۳، ص ۹-۳۸. <https://elmnet.ir/doc/2529445-79371>

- دهقان‌نژاد، رضا؛ بستان، حسین (۱۳۹۷)، «جنسیت و حقوق اجتماعی از دیدگاه قرآن»، مطالعات قرآنی، س ۹، ش ۳۴، ص ۸۳-۱۰۶. [/https://civilica.com/doc/1957144](https://civilica.com/doc/1957144)

- دیرباز، عسگر؛ وفایی‌فاطمه (۱۳۹۴)، «بازنگری مبانی فکری-کلامی الگوهای اجتماعی زن»، مطالعات راهبردی زنان، س ۱۷، ش ۶۸، ص ۱۶۷-۲۱۳. <https://www.sid.ir/paper/93937/fa>

- زاهدی، سیماء؛ واحدیفر، محمدصادق (۱۳۹۳)، «حجاب و نقش آن در تحکیم خانواده»، نخستین همایش ملی فرهنگ عفاف و حجاب. [/https://civilica.com/doc/558863](https://civilica.com/doc/558863)

- زندکریمی، غزال؛ لامع، زهرا (۱۴۰۲)، «تفاوت جنسی زنان و مردان و آثار آن در احکام مربوط به پوشش: مقایسه ادله اسلامی و یافته‌های روان‌شناسی»، فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، س ۱۸، ش ۶۴، ص ۱۰۹-۱۲۸. https://cwfs.ihu.ac.ir/article_208388.html
- سالاری‌فر، محمدرضا (۱۳۹۷)، خانواده در نگرش اسلام و روان‌شناسی، تهران: سمت.
- سالاری‌فر، محمدرضا (۱۳۹۶)، «مبانی روان‌شناختی حجاب و عفاف با تأکید بر متون اسلامی»، مطالعات اسلام و روان‌شناسی، س ۱۱، ش ۲۱، ص ۷۷-۱۰۶. doi:10.30471/psy.2018.1425
- سراج‌زاده، حسن (۱۳۹۹)، فمینیسم و خانواده، اصفهان: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم (شعبه اصفهان).
- سلگی، مریم؛ نبوی، زهره‌السادات (۱۳۹۶)، «تأثیر حجاب بر سلامت معنوی زن و خانواده»، دومین کنگره بین‌المللی نقش زن در سلامت خانواده و جامعه.
- شیرزاد، محمدحسین؛ شیرزاد، محمدحسین؛ هدایت‌زاده، محمدصادق (۱۳۹۵)، «رهیافتی زبان‌شناختی به برابری جنسیتی در قرآن کریم؛ نقدی بر فمینیسم اسلامی»، مطالعات قرآن و حدیث، س ۹، ش ۲ (پیاپی ۱۸)، ص ۱۲۳-۱۴۸. <https://sid.ir/paper/511162/fa>
- طهماسبی، خاطره (۱۴۰۲)، «نقش حجاب و عفاف در تحکیم بنیان خانواده»، نخستین کنفرانس علمی آموزش و پرورش و عفاف و حجاب.
- عباسی، مهرداد؛ موسوی، متینه‌السادات (۱۳۹۴)، «قرآنی نو از قرآن با رویکردی زن‌محور: بررسی دیدگاه‌های آمنه ودود در کتاب قرآن و زن»، پژوهشنامه زنان، س ۶، ش ۳، ص ۱۲۳-۱۴۶. <https://www.academia.edu/13650296>
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۹)، مسئله حجاب، تهران: صدرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۵)، نظام حقوق زن در اسلام، تهران: صدرا.
- میرخانی، عزت‌السادات (۱۳۹۷)، «احیاء تفکر دینی، مطالبات زن مسلمان و خیزش دو تفکر فمینیسم اسلامی و اجتهاد اصولگرا»، نشریه فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، س ۲۰، ش ۸۰، ص ۷-۳۱. doi:10.22095/jwss.2018.85287
- نبوی، سیدمحمدجواد (۱۳۹۳)، «عفاف و حجاب، امنیت اخلاقی و استحکام خانواده»، نخستین همایش ملی فرهنگ عفاف و حجاب.

- نیلچی‌زاده، فروغ (۱۴۰۲)، «عفاف و حجاب، نماد عقلانیت»، کیهان فرهنگی، ش ۴۳۶-۴۳۸،

صص ۲۲-۲۷. <https://www.magiran.com/p2663017>

- ودود، آمنه (۱۳۹۶)، قرآن و زن، ترجمه اعظم پویا، ج ۳، تهران: حکمت.

- هدایت‌زاده، محمدصادق؛ پیروزفر، سهیلا؛ رئیس‌یان، غلامرضا (۱۳۹۶)، «تحلیل دیدگاه فمینیست‌های

اسلامی درباره حجاب» (مطالعه موردی دیدگاه اسما بارلاس)، جنسیت و خانواده، س ۵، ش ۲،

صص ۳۵-۶۴. <https://lib.wrc.ir/scholar/view/1/31042>

- هدایت‌زاده، محمدصادق؛ پیروزفر، سهیلا؛ رئیس‌یان، غلامرضا (۱۳۹۹)، «نگرش فمینیستی عزیزه

الحجری به آیات قرآن با تأکید بر مسئله ضرب زنان»، کتاب قیم، س ۱۰، ش ۲۲، صص ۹۱-۱۱۳.

[/https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1675434](https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1675434)

References

- Abbāsi, M., & Musavi, M. (1394/2015). "Qerā'at-i no az Qorān bā rāhyāft-i zan-me-hvar: barrasī-ye dīdgāhā-ye Ameneh Vedoud dar ketāb-e Qorān va Zan" [A New Reading of the Quran with a Woman-Centered Approach: Examining Amina Wadud's Views in Her Book Quran and Woman]. *Pazhouhesh-nāmeḥ-ye Zanān*, 6(3), 123-146. [In Persian]
- Ahmadpoor, M. (1404/2025). "Qerā'at-e zanāneh az khānevādeh-ye eslāmī va tarbiyat-e ma'navī: moṭāle'eh-ī ravān-shenākhtī bā rūykard-e nazarīyeh-ye dādeh-bonyād dar shahr-e Khorramābād" [Feminine Reading of Islamic Family and Spiritual Education: A Psychological Study with Grounded Theory Approach in Khorramabad]. *Eslām va Ravān-shenāsī-ye Khānevādeh*, 1(1), 97-112. <https://doi.org/10.30471/ipf.2025.10535.1011> [In Persian]
- Badran, M. (2009). *Feminism in Islam: Secular and Religious Convergences*. One World Publication.
- Barani, A., & Niri, E. (1403/2024). "Vākāvī-ye Taṭbīqī-ye Pāyāmadhā-ye 'Adālat-e Jensīātī dar Nazarīyeh-pardāzī-ye Mofasserān-e Fīmīnīsm-e Eslāmī bā Ta'kīd bar Ārā-ye 'Allāmeḥ Ṭabāṭabāī" [Comparative Analysis of Gender Justice Consequences in the Theorizing of Islamic Feminism Commentators with Emphasis on Allameh Tabatabai's Views]. *Pazhouhesh-hā-ye Tafīr-e Taṭbīqī*, 10(1), 187-208. [In Persian]

- Dāvoudi Limouni, S., & Asadollāhi, A. (1401/2022). "Naqd-e Ārā-ye Ameneh Vedoud dar Tafsi'r-e Āyāt-e Hejāb ('Efāfgerā'ī va Hejābgorīzī)" [Critique of Amina Wadud's Views on the Interpretation of Hijab Verses: Chastity-Oriented and Hijab-Avoidance]. *Qorān-pazhouhī-ye Khāvarshenāsān*, 17(33), 9-38. [In Persian]
- Dāvoudi, A. A., & Hājī Vosough. (1402/2023). "Monāgheshāt-e Fīmīnistī-ye Khāvar-e Miyāneh dar Gozar az Eslāmgerā'ī be Pasā-Eslāmgerā'ī" [Middle Eastern Feminist Controversies in Transition from Islamism to Post-Islamism]. *Moṭāle'āt-e Khāvar-e Miyāneh*, 30(3), 103-131. [In Persian]
- Dehghān-Nejād, R., & Bostān, H. (1397/2018). "Jensīyat va Hoqūq-e Ejtemā'ī az Dīdgāh-e Qorān" [Gender and Social Rights from the Quranic Perspective]. *Moṭāle'āt-e Qorānī*, 9(34), 83-106. [In Persian]
- Dirbāz, A., & Vafā'ī, F. (1394/2015). "Bāznegārī-ye Mabānī-ye Fekrī-Kalāmī-ye Ol-gūhā-ye Ejtemā'ī-ye Zan" [Revisiting the Intellectual-Theological Foundations of Women's Social Models]. *Moṭāle'āt-e Rāhburdī-ye Zanān*, 17(68), 167-213. [In Persian]
- Ebrāhīmī, B. R., & Amīnī, A. (1398/2019). "Dīdgāh-e Eṭā'at-e Zavjeh bar Asās-e Mey-ār-e Ma'rūf az Manẓar-e Feqh-e Emāmīyeh" [The Perspective of Wife's Obedience Based on the Criterion of Ma'ruf from Imami Jurisprudence Viewpoint]. *Pazhouhesh-hā-ye Feqhī*, 15(4), 641-667. [In Persian]
- Eslāmī Ardakānī, S. H. (1402/2023). "Sāz-e Mokhālef: Fīmīnīsm-e Eslāmī va Vasvase-hhā-ye Āzādī" [The Opposing Instrument: Islamic Feminism and the Temptations of Freedom]. *Āyeneh-ye Pazhouhesh*, 34(1), 177-205. [In Persian]
- Hājī-Hāshem, F. (1403/2024). "Naqshhā-ye Mo'asser-e Vāledeynī dar Gerāyesh-e Nowjavānān-e Dokhtar be Hejāb-e Eslāmī" [Effective Parental Roles in Adolescent Girls' Tendency toward Islamic Hijab]. *Faṣlnāme-ye Farhangī-Tarbīyatī-ye Zanān va Khānevādeh*, 19(68), 11-37. [In Persian]
- Hājī-Yousefī, A. M., et al. (1398/2019). "Ta'ammolī Naẓarī Pīrāmūn-e Khānesh-e Gerāyesh-e Fīmīnistī az Ḥokmrānī-ye Khūb dar Keshvarhā-ye Eslāmī" [A Theoretical Reflection on the Feminist Reading of Good Governance in Islamic Countries]. *Rāhyāfthā-ye Sīyāsī va Beyn ol-Melalī*, 10(4), 37-58. [In Persian]
- Hedāyatzādeh, M. S., et al. (1396/2017). "Taḥlīl-e Dīdgāh-e Fīmīnisthā-ye Eslāmī Dar-bāreh-ye Hejāb (Mored-e Moṭāle'eh: Dīdgāh-e Asmā Bārlās)" [Analysis of Islamic

- Feminists' Views on Hijab: Case Study of Asma Barlas]. *Jensīyat va Khānevādeh*, 5(2), 35-64. [In Persian]
- Hedāyatādeh, M. S., et al. (1399/2020). "Negaresh-e Fīmīnistī-ye 'Azīzeh al-Ḥebrī be Āyāt-e Qurān bā Ta'kīd bar Mas'aleh-ye Żarb-e Zanān" [Azizah al-Hebri's Feminist Approach to Quranic Verses with Emphasis on Wife Beating]. *Ketāb-e Qayyem*, 10(22), 91-113. [In Persian]
 - Hosseinzādeh, A., & Abbāsīān, H. (1394/2015). "Naqd va Barrasī-ye Mabānī-ye Fekrī va Shākhesehhā-ye Fīmīnīm-e Eslāmī" [Critique and Review of the Intellectual Foundations and Characteristics of Islamic Feminism]. *Ensān-pazhūhī-ye Dīnī*, 12(34), 207-228. [In Persian]
 - Imānī, M. (1401/2022). "Mo'ammā-ye Setīzeh-jū'ī 'Alayh-e Hejāb va Khānevādeh" [The Puzzle of Militancy against Hijab and Family]. *Keyhān-e Farhangī*, 426-427, 56-59. [In Persian]
 - Khādemī, A., & Taqīzādeh, F. (1398/2019). "Model-e Mafhūmī-ye Mawżū'-e Zan dar Goftemān-e Enqelāb-e Eslāmī" [Conceptual Model of Women's Issue in the Discourse of the Islamic Revolution]. *Zan dar Tawse'eh va Sīyāsāt*, 17(2), 257-277. [In Persian]
 - Khātāmī, S. J., & Tāherī, S. (1399/2020). "Vākāvī-ye Feqhī-ye Hejāb dar Mazāheb-e Eslāmī va Ta'thīr va Kārkard-e Ān dar Khānevādeh va Ejtemā'" [Jurisprudential Analysis of Hijab in Islamic Sects and Its Impact and Function in Family and Society]. *Feqh va Hoqūq-e Nowīn*, 4, 123-141. [In Persian]
 - Khātūn, Z., & Rezvānī, S. Z. (1400/2021). "Barrasī-ye Roshd-e Shakhshīyātī-ye Farzandān dar Ta'āmol bā 'Adam-e Sāzegārī-ye Zavjīn az Manẓar-e Eslām va Ravān-shenāsī" [Investigating Children's Personality Development in Interaction with Couple Incompatibility from the Perspective of Islam and Psychology]. *Moṭāle'āt-e Ravān-shenāsī bā Rūykard-e Eslāmī*, 2(4), 9-27. [In Persian]
 - Khodādādī Sangedeh, J. (1395/2016). "Ta'thīr-e Kārkard-e Khānevādeh dar Pīshbīnī-ye Hejāb-e Zanān" [The Effect of Family Functioning on Predicting Women's Hijab]. *Faṣl-nāmeḥ-ye Farhangī-Tarbīyātī-ye Zanān va Khānevādeh*, 11(36), 33-47. [In Persian]
 - Mernissi, F. (1992). *The Veil and the Male Elite: A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam*. Basic Books.
 - Mirkhānī, E. (1397/2018). "Eḥyāgarī-ye Tafakkor-e Dīnī, Moṭālebāt-e Zan-e Mosalmān va Khīzesh-e Do Tafakkor-e Fīmīnīm-e Eslāmī va Ejteḥād-e Oṣūlgerā" [Revival of

- Religious Thought, Muslim Women's Demands, and the Rise of Two Currents: Islamic Feminism and Principlist Ijtihad]. *Shourā-ye Farhangī-Ejtemā'ī-ye Zanān va Khānevādeh*, 20(80), 7-31. [In Persian]
- Moṭahharī, M. (1379/2000). Mas'aleh-ye Hejāb [The Issue of Hijab]. Sadrā. [In Persian]
 - Moṭahharī, M. (1385/2006). Neẓām-e Hoqūq-e Zan dar Eslām [Women's Rights System in Islam]. Sadrā. [In Persian]
 - Nabavī, S. M. J. (1393/2014). "'Efāf va Hejāb, Amnīyat-e Akhlāqī va Estekām-e Khānevādeh" [Chastity and Hijab, Moral Security and Family Strength]. In First National Conference on Chastity and Hijab Culture. [In Persian]
 - Nīlchīzādeh, F. (1402/2023). "'Efāf va Hejāb, Nemād-e 'Aqlānīyat" [Chastity and Hijab, Symbol of Rationality]. *Keyhān-e Farhangī*, 436-438, 22-27. [In Persian]
 - Sālārīfar, M. R. (1396/2017). "Mabānī-ye Ravān-shenākhtī-ye Hejāb va 'Efāf bā Ta'kīd bar Motūn-e Eslāmī" [Psychological Foundations of Hijab and Chastity with Emphasis on Islamic Texts]. *Moṭāle'āt-e Eslām va Ravān-shenāsī*, 11(21), 77-106. [In Persian]
 - Sālārīfar, M. R. (1397/2018). Khānevādeh dar Negaresh-e Eslām va Ravān-shenāsī [Family in the Perspective of Islam and Psychology]. Samt. [In Persian]
 - Serājjzādeh, H. (1399/2020). Fīmīnīm va Khānevādeh [Feminism and Family]. Daftar-e Tablīghāt-e Eslāmī. [In Persian]
 - Shaikh, S. (1997). "Exegetical Violence: Nushuz in Quranic Gender Ideology." *Journal for Islamic Studies*, 17.
 - Shaikh, S. (2002). "Islam, Feminisms and the Politics of Representation." *Journal of the European Society of Women in Theological Research*, 10.
 - Shīrẓād, M. H., et al. (1395/2016). "Rāhyāftī Zabān-shenākhtī be Barābarī-ye Jensīātī dar Qorān-e Karīm; Naqdī bar Fīmīnīm-e Eslāmī" [A Linguistic Approach to Gender Equality in the Holy Quran; A Critique of Islamic Feminism]. *Moṭāle'āt-e Qorān va Hadīth*, 9(2), 123-148. [In Persian]
 - Tahmāsbī, Kh. (1402/2023). "Naqsh-e Hejāb va 'Efāf dar Taḥkīm-e Bonyān-e Khānevādeh" [The Role of Hijab and Chastity in Strengthening the Family Foundation]. In First Scientific Conference on Education and Chastity/Hijab. [In Persian]
 - Voudoud, A. (1396/2017). Qorān va Zan [Quran and Woman] (A. Pouyā, Trans.). 3rd ed. Hekmat. [In Persian]

- Zāhedī, S., & Vāhedīfar, M. S. (1393/2014). "Hejāb va Naqsh-e Ān dar Taḥkīm-e Khānevādeh" [Hijab and Its Role in Strengthening the Family]. In First National Conference on Chastity and Hijab Culture. [In Persian]
- Zandkarīmī, Gh., & Lāme', Z. (1402/2023). "Tafāvot-e Jensī-ye Zanān va Mardān va Āsār-e Ān dar Aḥkām-e Marbūṭ be Pūshesh: Moqāyeseh-ye Adelleh-ye Eslāmī va Yāftehhā-ye Ravān-shenāsī" [Gender Differences between Women and Men and Their Effects on Dress Codes: Comparison of Islamic Evidence and Psychological Findings]. *Faṣlnāmeḥ-ye Farhangī-Tarbīyatī-ye Zanān va Khānevādeh*, 18(64), 109-128. [In Persian]